

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

27 päivänä heinäkuuta 2005 *

Yhdistetyissä asioissa T-49/02–T-51/02,

Brasserie nationale SA (aiemmin Brasseries Funck-Bricher ja Bofferding), kotipaikka Bascharage (Luxemburg), edustajinaan asianajajat A. Carnelutti ja L. Schiltz, prosessiosoite Luxemburgissa,

Brasserie Jules Simon ja Cie SCS, kotipaikka Wiltz (Luxemburg), edustajinaan asianajajat A. Carnelutti ja J. Mosar, ja

Brasserie Battin SNC, kotipaikka Esch-sur-Alzette (Luxemburg), edustajinaan asianajajat A. Carnelutti ja M. Santini,

kantajina,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinhään W. Wils ja A. Bouquet, prosessi-
osoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa on kyse yhtäältä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamismenette-
lyyn (asia COMP/37.800/F3 — luxemburgilaiset panimot) liittyvän 5.12.2001 tehdyn
komission päätöksen 2002/759/EY (EYVL 2002, L 253, s. 21) 1 artiklan kumoamista
koskevasta vaatimuksesta siltä osin kuin artikla koskee kantajia ja toisaalta
vaatimuksesta, joka koskee ensisijaisesti kyseisen päätöksen 2 artiklan kumoamista
siltä osin kuin siinä määrätään sakkoja kantajille ja toissijaisesti sakkojen määrän
huomattavaa alentamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN
OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. W. H. Meij sekä tuomarit N. J.
Forwood ja I. Pelikánová,

kirjaaja: hallintovirkamies I. Natsinas,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 16.3.2005 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Tosiseikat

- 1 Käsiteltävinä olevat asiat koskevat 5.12.2001 tehtyä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamismenettelyyn liittyvää komission päätöstä 2002/759/EY (asia COMP/37.800/F3 — luxemburgilaiset panimot) (EYVL 2002, L 253, s. 21) (jäljempänä päätös).

- 2 Päätös koskee viiden luxemburgilaisen panimon (jäljempänä osapuolet) eli Brasserie nationale (jäljempänä Brasserie nationale), Brasserie Jules Simon et Cien, aiemmalta nimeltään Brasserie de Wiltz (jäljempänä Wiltz), Brasserie Battinin (jäljempänä Battin) (jäljempänä yhdessä kantajat), Brasserie de Diekirchin (jäljempänä Diekirch) ja Brasseries Réunies de Luxembourg Mousel et Clausenin (jäljempänä Mousel) 8.10.1985 allekirjoittamaa sopimusta (jäljempänä panimoiden välinen sopimus tai pelkkä sopimus).

- 3 Vuonna 1999 Interbrew SA (jäljempänä Interbrew) osti Mouselin ja Diekirchin. Heinäkuussa 2000 Diekirchistä tuli Mouselin tytäryhtiö. Tässä vaiheessa Mousel sai uudeksi nimekseen Brasserie de Luxembourg Mousel-Diekirch (jäljempänä Brasserie de Luxembourg).

4 Päätöksessä Brasserie nationalen nimenä on "Brasserie nationale – Bofferding", lyhennettynä "Bofferding". Suullisessa käsittelyssä panimon asianajaja vakuutti kuitenkin, että nimityksillä tarkoitetaan samaa oikeudellista kokonaisuutta. Panimoa kutsutaan jäljempänä nimellä "Brasserie nationale".

5 Panimoiden välisen sopimuksen 1 artiklassa todetaan seuraavaa:

"Sopimuksen tavoitteena on ennakoida ja sopia riitoja, joita suurherttuakunnassa saattaa ilmetä panimosopimusten eli niin kutsuttujen olutsopimusten vastavuoroisen noudattamisen ja turvaamisen yhteydessä, [kun tällainen sopimus] laaditaan erikseen tai se sisältyy täysin toiseen sopimukseen tai toiseen sitoumukseen — —."

6 Saman sopimuksen 2 artiklassa todetaan seuraavaa:

"Olutsopimuksella tarkoitetaan oikeudellisesta pätevyydestä ja/tai kestosta ja/tai oikeusvaikutuksista riippumatta kirjallista sopimusta, jolla sopimuspuolena oleva panimo sopii anniskelupaikan kanssa, että jälkimmäinen hankkii yksinomaan luxemburgilaisia oluita, jotka luxemburgilainen panimo on valmistanut joko itse tai valmistuslisenssillä ja/tai joita luxemburgilainen panimo myy määrätyn ajan ja/tai määrätyn määrän — —."

7 Sopimuksen 4 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Sopimuspuolina olevat panimot kieltäytyvät itse ja sitoutuvat kieltämään tukkumyyjiään myymästä olutta anniskelupaikkaan, joka kuuluu tämän sopimuksen mukaan toiselle sopimuspuolena olevalle panimolle.

Jos jälleenmyyjä rikkoo toistuvasti sopimusta, toimitaan seuraavasti:

Sopimuspuolena oleva panimo ilmoittaa asiakkaansa myyneen kilpailevan panimon olutta ja tekee tarpeen vaatiessa asiakkaalle selväksi hankintasopimuksen ehdot. Panimo ilmoittaa sopimuksesta myös tukkumyyjälle ja varoittaa tätä jatkamasta oluttoimituksia. Samalla panimo pyytää kilpailevaa panimoa ottamaan yhteyttä omaan tukkumyyjiinsä ja kieltämään tältä kaikki toimitukset asiakkaalle, jolla on olutsopimus toisen panimon kanssa, jotta välttyttäisiin kilpailevan panimon osallistumiselta tukkumyyjän toimiin — —.”

8 Sopimuksen 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Kukin sopimuspuolena oleva panimo sitoutuu, ennen kuin se sopii oluen toimittamisesta ja/tai toimittaa olutta jälleenmyyjälle, joka on aiemmin hankkinut oluensa toiselta panimolta, selvittämään, onko tällä jälkimmäisellä olutsopimus kyseisen jälleenmyyjän kanssa.

Tämä tiedustelu osoitetaan kirjallisena toiselle panimolle, jonka on annettava tiedot, joihin on liitettävä tarvittaessa todisteet siitä, onko 'olutsopimus' olemassa vai ei — —. Kopio tästä tiedustelusta voidaan lähettää luxemburgilaisten oluenpanijoiden liiton johtajalle.”

- 9 Panimoiden välisen sopimuksen 6 ja 7 artiklassa määrätään seuraamuksia 4 tai 5 artiklan rikkomisesta. Sopimuksen 8, 9 ja 10 artiklassa määrätään sovittelu-, välimies- ja kuulemismenettelyistä. Sopimuksen 11 artiklassa määrätään siitä, että sopimus on mahdollista irtisanoa ulkomaisen yhtiön saadessa määräysvallan tai sopimuspuolen ryhtyessä yhteistyöhön ulkomaisen panimon kanssa. Lopuksi 12 artiklassa määrätään, että sopimus on voimassa toistaiseksi ja että irtisanomisesta on ilmoitettava 12 kuukautta aiemmin.
- 10 Panimoiden välistä sopimusta täydentää aiejulistus, jonka allekirjoittamispäivä on myös 8.10.1985 (jäljempänä Battinia koskeva aiejulistus) ja jossa todetaan seuraavaa:

”[Battin] ei riko [sopimuksen] 2 artiklaa jakelemalla nykyisessä muodossa ja nykyisten ehtojen mukaisesti olutta, jonka valmistaa sen saksalainen päämies Bitburger Brauerei Th. Simon.

Jos jakelun muotojen ja ehtojen muuttaminen tai sen määrän merkittävä lisääntyminen häiritsee tulevaisuudessa nykyistä jakelun tasapainoa, sopimus voidaan irtisanoa Battin-panimon osalta.”

- 11 Lisäksi panimoiden välistä sopimusta täydennettiin aiejulistuksella, joka allekirjoitettiin 2.12.1986 pidetyssä luxemburgilaisten oluenpanijoiden liiton (Fédération des Brasseurs Luxembourgeois, jäljempänä FBL) kokouksessa (jäljempänä ulkomaisia panimoita koskeva aiejulistus) ja jossa määrätään seuraavaa:

”Sopimuspuolina ovat panimot ilmoittavat haluavansa varata kaupankäynnin ja hankintasopimuksen tekemisen etuoikeuden luxemburgilaisille kollegoilleen, jos sopimuspuolena olevan panimon kirjallisten todisteiden perusteella voidaan olettaa, että jokin sen asiakkaista, siitä [tosiseikasta] huolimatta, että tätä sitoo yhteen näistä panimoista hankintasopimus, joka kuuluu [sopimuksen] soveltamisalaan, neuvottelee ja valmistautuu tekemään hankintasopimuksen ulkomaisen panimon kanssa.

Siinä tapauksessa, että yksi kollegoihin kuuluvista panimoista tekeekin hankintasopimuksen sen panimon entisen asiakkaan kanssa, joka on varannut tälle kirjallisesti kaupankäynnin etuoikeuden, kyseinen panimo sitoutuu heti tilaisuuden tullen tarjoamaan vastineeksi oman vastaavanlaisessa asemassa olevan asiakkaansa tämän panimon liikekumppaniksi.”

Riidanalainen päätös

- 12 Päätöksessä katsotaan, että panimoiden välisen sopimuksen tavoitteena oli ensinnäkin ylläpitää kunkin osapuolen asiakaskunnat Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla (hotellit, ravintolat ja kahvilat) ja toiseksi haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä tälle alalle (47–73 perustelukappale).

13 Lisäksi päätöksessä katsotaan, että panimoiden välinen sopimus saattoi rajoittaa tuntuvasti kilpailua tällä alalla ja vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Näin ollen päätöksessä todetaan, että tekemällä sopimuksen osapuolet ovat rikkoneet EY 81 artiklan 1 kohtaa (74–85 perustelukappale).

14 Päätöksen mukaan rikkominen oli tahallista tuolloin voimassa olleen 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 eli perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen (EYVL 1962, 13, s. 204) 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla (89 ja 90 perustelukappale).

15 Päätöksen 1 artiklassa todetaan näin ollen seuraavaa:

”[Osapuolet] ovat rikkoneet [EY:n] perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tekemällä sopimuksen, jonka tarkoituksena oli ylläpitää kunkin asiakaskunta Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla ja haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä tälle alalle.

Rikkominen kesti lokakuusta 1985 helmikuuhun 2000.”

16 Päätöksen 2 artiklassa Brasserie nationalelle määrätään 400 000 euron suuruinen sakko sekä Wiltzille ja Battinille kummallekin 24 000 euron suuruinen sakko.

Oikeudenkäyntimenettely

- 17 Kantajat ovat nostaneet kanteet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 26.2.2002 jättämillään kolmella kannekirjelmällä.
- 18 Kirjalliset käsittelyt päättyivät 25.11.2002.
- 19 Kun asianosaisia oli tältä osin kuultu, käsiteltävät asiat yhdistettiin toisen jaoston puheenjohtajan 15.2.2005 antamalla määräyksellä suullista käsittelyä varten sekä tuomion antamista varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.
- 20 Toisen jaoston puheenjohtajan ollessa estynyt osallistumasta esillä olevien asioiden käsittelyyn yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklan 2 kohdan nojalla nimennyt 22.2.2005 tuomari N. J. Forwoodin täydentämään jaoston kokoonpanon.

Asianosaisten vaatimukset

- 21 Kussakin asiassa kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä katsotaan, että kantaja on rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa

- kumoaa joka tapauksessa päätöksen 2 artiklan siltä osin kuin siinä määrätään kantajalle sakko tai toissijaisesti alentaa sakon määrää huomattavasti

- velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

22 Kussakin asiassa komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

- hylkää kanteen

- velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

23 Kussakin asiassa kantaja vetoaa kahteen kanneperusteeseen: ensimmäinen koskee EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomista ja jälkimmäinen asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan rikkomista sekä EY 253 artiklassa vahvistetun perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä.

1. EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomista koskeva ensimmäinen kanneperuste

24 Ensimmäisessä kanneperusteessa on viisi osaa, joissa kantajat moittivat komissiota ensinnäkin siitä, että se ei ole panimoiden välisen sopimuksen tarkoitusta

arvioidessaan ottanut riittävällä tavalla huomioon sitä asiayhteyttä, johon sopimus liittyy, toiseksi siitä, että komissio on katsonut, että sopimusta sovellettiin ”olutsopimuksen” puuttuessa, kolmanneksi siitä, että komissio on pitänyt sopimusta asiakaskuntien ylläpitämiseksi tehtynä sopimuksena ja siten tarkoituksellisesti kilpailun vastaisena, neljänneksi siitä, että komissio on katsonut, että sopimuksen tavoitteena oli haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle, ja viidenneksi siitä, että komissio on arvioinut sopimuksella olleen tuntuva vaikutus kilpailuun.

25 Tältä osin on syytä huomata, että ensimmäisen kanneperusteen kolmas osa liittyy komission sopimuksen ensimmäisenä tarkoituksena pitämään rajoittamiseen eli kunkin osapuolen asiakaskuntien säilyttämiseen Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla ja saman kanneperusteen neljäs osa komission sopimuksen toisena tarkoituksena pitämään rajoittamiseen eli ulkomaisten panimoiden Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaamiseen. Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa väitetään, että perustelut ovat olleet puutteellisia panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arvioinnissa.

26 Tästä seuraa, että ensimmäisen kanneperusteen kolmas, neljäs ja ensimmäinen osa liittyvät kaikki panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arviointiin. Näin ollen ne on syytä tutkia yhdessä.

Sopimuksen tarkoituksen arviointi (kanneperusteen kolmas, neljäs ja ensimmäinen osa)

Riidanalainen päätös

27 Päätöksessä muistutetaan ensinnäkin siitä, että 7.10.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjan mukaan, sellaisena kuin se on muutettuna 2.12.1986 pidetyn kokouksen

pöytäkirjalla, osapuolet sopivat siitä, että ilmausta "olutsopimus" tulkitaan laajemmin kuin panimoiden välisen sopimuksen 2 artiklassa määrätään. Pöytäkirjassa, joka on tehty 7.10.1986, todetaan seuraavaa (yhdeksäs perustelukappale):

"Sovitaan, että 'olutsopimukseen' rinnastetaan:

- vuokrasopimuksen tekeminen ja osallistuminen kahvilan varusteiden rahoittamiseen — ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen: esimerkiksi kun panimo X vuokraa rakennuksen ja rahoittaa osittain rakennuksen kunnostamisen sen käyttötarkoitukseen, muttei tee tai onnistu tekemään sopimusta omistajan kanssa

- panimo hankkii anniskelupaikkaluvan [droit de cabaretage], ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen.

Edellä olevien kahden tulkinnan on katsottava kuuluvan panimoiden väliseen sopimukseen."

- 28 Tämä tulkinta vahvistetaan päätöksen mukaan Wiltzin FBL:lle 23.10.1991 lähettämässä kirjeessä, jossa todetaan seuraavaa (yhdeksäs perustelukappale):

"Oluenpanijat sopivat, että olutsopimukseen rinnastetaan

- vuokrasopimuksen tekeminen;

— kaikenlaiset panimon hankkimat anniskelupaikkaluvat.”

29 Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen oikeudellisen arvioinnin osalta päätöksessä todetaan seuraavaa (47 perustelukappale):

”Panimoiden välisen sopimuksen ensisijainen tarkoitus on rajoittaa sopimuspuolina olevien panimoiden välistä kilpailua säilyttämällä kunkin hotelli- ja ravintola-alan asiakkaat Luxemburgissa. Tämä käy ilmi panimoiden välisen sopimuksen 4 ja 5 artiklasta sekä 6 ja 7 artiklasta, joissa määrätään seuraamuksia määräysten rikkomisesta (48–66 perustelukappale). Lisäksi panimoiden välisellä sopimuksella pyritään haittaamaan ulkomaisten panimoiden pääsyä Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle. Tämä toinen kilpailun tarkoituksellisen rajoittamisen muoto ilmenee erityisesti sopimuksen liitteenä olevasta toisesta julistuksesta (67–73 perustelukappale).”

30 Ensimmäisen rajoittamistarkoituksen osalta päätöksessä katsotaan, että sopimuksen 4 artiklalla kaikkia sopimuspuolina olevia panimoita ja niiden jälleenmyyjiä kielletään toimittamasta olutta muille luxemburgilaisille panimoille taattuihin anniskelupaikkoihin. Päätöksen mukaan tätä kieltoa sovellettiin kolmessa tapauksessa eli kun toimitussopimusta tai ”olutsopimusta” ei ollut, kun ”olutsopimus” oli mitätön tai kun se ei ollut lainvoimainen ja kun ”olutsopimus” oli pätevä, ja jokaisessa näistä tapauksista kilpailua rajoitettiin. Päätöksen mukaan jokaisessa näistä tapauksista sopimuksen tarkoitus oli juuri kilpailun rajoittaminen (48 perustelukappale).

31 Ensimmäisen tapauksen osalta mainitaan, että kun panimo rahoitti anniskelupaikan laitteita tai hankki anniskelupaikkaluvan muttei tehnyt vähittäismyyjän kanssa sopimusta tai vaatinut tältä yksinostosopimusta, panimoiden välisen sopimuksen

4 artiklalla tätä vähittäismyyjää estettiin hankkimasta olutta muilta luxemburgilaisilta panimoilta, jolloin ensin mainittu panimo säilytti asiakaskuntansa ja toisaalta vähittäismyyjän ja muiden panimoiden toimintamahdollisuuksia rajoitettiin (50 perustelukappale).

- 32 Toisen tapauksen osalta mainitaan, että panimoiden välinen sopimus ylitti lain asettamat rajoitukset, sillä osapuolet veloitettiin noudattamaan "olutsopimuksia", jotka eivät olleet päteviä tai lainvoimaisia esimerkiksi panimon rikottua sopimusvelvoitteitaan vähittäismyyjää kohtaan. Osapuolet rajoittivat näin toimintamahdollisuuksiaan ja hankkivat asiakaskunnan säilyttämisen ja oikeusvarmuuden alalla etuja, joita ne eivät olisi saaneet tavallisissa kilpailuolosuhteissa. Lisäksi todetaan, että Luxemburgin oikeuskäytäntö, joka koski sopimusten mitätöintiä hintojen tai määrien määrittelemättömyyden takia, kumottiin maaliskuussa 1996, mutta osapuolet eivät kuitenkaan lakkauttaneet sopimusta tuolloin. Lisäksi ilmaus "oikeudellisesta pätevydestä ja/tai kestosta ja/tai oikeusvaikutuksista riippumatta" laajentaa päätöksen mukaan 4 artiklan takuun koskemaan sopimuksia, jotka ovat mitättömiä tai vailla lainvoimaa muista kuin hintojen tai määrien määrittelemättömyyteen liittyvistä syistä (52–55 perustelukappale).
- 33 Kolmannen tapauksen osalta päätöksessä todetaan, että panimoiden välisen sopimuksen 4 artiklalla kiellettiin ensinnäkin "kaikenlainen oluen myynti anniskelupaikassa, joka on taattu toiselle sopimuspuolena olevalle panimolle", vaikka [EY:n] perustamissopimuksen [81] artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1984/83 (EYVL L 173, s. 5), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 30.7.1997 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 1582/97 (EYVL L 214, s. 27), 7 artiklan 1 kohtaan sisältyvä velvoite koski ainoastaan oluita, jotka olivat samanlaisia kuin ne, joita sopimuspuolena oleva panimo toimitti. Toiseksi sopimuksella kiellettiin kaikki toimitukset anniskelupaikkaan, joka oli taattu toiselle osapuolelle, vaikka siviilioikeudessa vahvistettu seuraamus tällaisista toimituksista rajoittuu osapuolten itsensä mukaan vahingonkorvausten maksamiseen. Vähittäismyyjä saattaa eri syistä haluta irtisanoa sopimuksensa huolehtien taloudellisista seurauksista. Sopimus kuitenkin esti vähittäismyyjiä hyödyntämästä tätä välitysmahdollisuutta ja auttoi siten ylläpitämään tehottomia suhteita (56–58 perustelukappale).

- 34 Seuraavaksi päätöksessä mainitaan, että tosiasiallinen ja tarkoituksellinen kilpailun rajoittaminen tällä panimoiden välisellä sopimuksella oli ensinnäkin seuraus siitä, että sitä sovellettiin myös, mitä osapuolet eivät kiistä, kun toimitussopimusta tai "olutsopimusta" ei ollut, ja että nämä sopimukset eivät siis voineet olla minkään riidan aiheena (59 perustelukappale).
- 35 Toiseksi päätöksessä muistutetaan siitä, että panimoiden välistä sopimusta olivat edeltäneet useat muut luxemburgilaisten panimoiden väliset sopimukset, esimerkiksi 1.9.1966 tehty panimoiden välinen sopimus, johon osallistuivat kaikki sopimuspuolina olevat panimot, sekä Brasserie nationale ja Mouselin 13.6.1975 ja 28.4.1983 tekemät sopimukset. Jo nämä aiemmat panimoiden väliset sopimukset olivat velvoittaneet sopimuspuolina olevat panimot kunnioittamaan täysimääräisesti toistensa asiakaskuntia, ilman että niissä olisi viitattu yksinostosopimuksiin tai mainittu minkäänlaista oikeusvarmuuteen liittyvää ongelmaa. Päätöksen mukaan sopimuksen tulkintaa ei voida täysin irrottaa historiallisesta yhteydestä, joka antaa aiheutta kyseenalaistaa oikeusvarmuuden puuttumista koskevan perusteen, johon osapuolet ovat sopimuksen oikeuttaakseen vedonneet (60 perustelukappale).
- 36 Kolmanneksi päätöksessä tuodaan esiin se, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arviointi ei riipu osapuolten omista aikeista sikäli kuin sopimus selkeästi rajoittaa tai vääristää kilpailua (61 perustelukappale).
- 37 Neljänneksi komissio on korostanut osapuolten mainitseman oikeusvarmuuden puutteen osalta, että sovellettavien kansallisten siviilioikeuden sääntöjen mukaan tämä ongelma koskee erilaisia sopimuksia eri teollisuudenaloilla ja eri jäsenvaltioissa ja kuuluu niihin kaupallisiin riskeihin, jotka yritysten on kohdattava yksin. Päätöksen mukaan tämä ongelma "ei oikeuta sopimusta, jonka hyöty on varattu kansallisille yrityksille", eikä "sille voida — — myöntää oikeutta poiketa" EY 81 artiklan 1 kohdasta (62 perustelukappale).

- 38 Lisäksi päätöksessä pannaan merkille, että FBL:n johtaja on myöntänyt yksiselitteisesti panimoiden välisen sopimuksen oikeudellisen mitättömyyden todetessaan 19.3.1996 pidetyssä Brasserie nationalen ja Diekirchin välisessä sovittelutapaamisessa, että "vaikkei panimoiden välisillä [sopimusehdoilla] ole oikeudellista arvoa, niiden henki hallitsee" (63 perustelukappale).
- 39 Seuraavaksi päätöksessä todetaan, että panimoiden välisen sopimuksen 5 artiklalla vahvistetaan 4 artiklaan sisältyvää kilpailun rajoittamista varmistamalla 4 artiklan tehokas soveltaminen ja että sopimuksen 6 ja 7 artiklalla on tarkoitus vahvistaa 4 ja 5 artiklassa määrättyjä velvoitteita ja niissä määrätään seuraamuksista, jotka ylittävät siviilioikeudessa määrättyt seuraamukset (64–66 perustelukappale).
- 40 Toisen tarkoituksellisen rajoittamisen eli ulkomaisten panimoiden Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaamisen osalta päätöksessä todetaan, että ulkomaisia panimoita koskevassa aiejulistuksessa määrätään osapuolten välisestä kuulemismenettelystä, jolla pyritään varaamaan kaupankäynnin etuoikeus "luxemburgilaiselle kollegalle", ja toiseksi — siinä tapauksessa, että kaupankäynti toteutuu — korvausjärjestelystä, jolla kaksi asianomaista osapuolta vaihtaa keskenään vähittäismyyjiä. Tämän tarkoituksen vahvistaa se, että edellä mainitussa 19.3.1996 pidetyssä Brasserie nationalen ja Diekirchin sovittelutapaamisessa FBL:n johtaja totesi, että "tärkeintä on välttää ulkomaisten panimoiden tuleminen markkinoillemme". Vaikka tämä toteamus ei sido osapuolia, se on kuitenkin syytä ottaa huomioon tätä panimoiden välistä sopimusta tulkittaessa, koska se on esitetty kyseisen sopimuksen soveltamiseen liittyvässä kokouksessa. Päätöksen mukaan tätä toista rajoittamistarkoitusta ei voida erottaa ensimmäisestä, sillä ulkomaisten panimoiden Luxemburgin markkinoille pääsyn rajoittaminen auttoi säilyttämään osapuolten väliset suhteet vakaina. Battinia koskevan aiejulistuksen tavoitteena oli ylläpitää "jakelun nykyistä tasapainoa", mikä viittaa siihen, että osapuolet katsoivat alalla vallinneen tietty tasapaino, jota oli syytä suojella. Lopuksi päätöksessä mainitaan, että sopimuksen 11 artiklassa tarjotaan mahdollisuus irtisanoa sellaisen sopimuspuolena olevan panimon sopimus, joka tekee yhteistyötä ulkomaisen panimon kanssa (67–73 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksiksi virheellisesti väitetty asiakaskuntien ylläpitäminen (ensimmäisen kanneperusteen kolmas osa)

- 41 Kantajat moittivat komissiota siitä, että se on pitänyt panimoiden välistä sopimusta asiakaskuntien ylläpitämiseksi tehtynä sopimuksena ja siten tarkoituksellisesti kilpailun vastaisena.
- 42 Kantajien mukaan panimoiden välisen sopimuksen ainoana tarkoituksena oli taata sopimuksella annettujen vähittäismyyjän ja panimon välisten sellaisten yksinoikeuksien noudattaminen, joiden osalta yhteisöjen tuomioistuin on tunnustanut, että niillä ei ole kilpailua rajoittavaa tarkoitusta (ks. asia C-234/89, *Delimitis*, tuomio 28.2.1991, Kok. 1991, s. I-935, Kok. Ep. XI, s. I-77). *Brasserie nationale* toteaa lisäksi, että tämä sopimuksen tarkoitus voidaan johtaa kaikista niistä tapauksista, joissa sopimukseen on vedottu ja jotka kerrotaan päätöksessä.
- 43 Sen näkökohdan osalta, että panimoiden välisen sopimuksen hyöty oli varattu kansallisille yrityksille (päättöksen 62 perustelukappale), kantajat korostavat, että sopimus oli avoin kaikille Luxemburgissa toimiville panimoille. Lisäksi ne toteavat, että *Mouselin* ja *Diekirchin* sopimusta ei irtisanottu sen jälkeen, kun *Interbrew* oli ottanut ne haltuunsa.
- 44 Kantajien mukaan panimoiden välisen sopimuksen 5 artiklaan sisältyvän tietojenvaihtojärjestelmän avulla oli mahdollista rajata sopimus koskemaan vain kirjallisia ”olutsopimuksia”. Niiden mukaan toiselle osapuolelle tiedoksi annetun sopimuksen jäljennöksessä olevat kaupallisesti arkaluonteiset tiedot peitettiin. *Brasserie nationale* toteaa lisäksi, että sopimuksen 4 artiklassa ilmaistaan ainoastaan osapuolten

sitoutuminen kunnioittamaan yksinoikeuksia. Mainitussa artiklassa käytetty ilmaus "taattu anniskelupaikka" tarkoittaa sen mielestä vain sitä, että anniskelupaikka on "tehnyt sopimuksen" tietyn panimon kanssa "olutsopimuksen" nojalla, mikä vahvistetaan mainitun artiklan kolmannessa kohdassa.

45 Päätöksen 60 perustelukappaleessa mainittujen, panimoiden välistä sopimusta edeltäneiden sopimusten osalta kantajat korostavat sitä, että niitä on arvioitu päätöksessä virheellisesti. Kantajat täsmentävät, että vuosina 1980 ja 1981 tehdyissä sopimuksissa sekä varsinaisessa sopimuksessa tarkoituksena oli, toisin kuin vuosina 1975 ja 1983 tehdyissä sopimuksissa, sopimuksella annettujen yksinoikeuksien takaaminen. Brasserie nationale täsmentää lisäksi, että suurin osa sopimuksista tehtiin ennen ETY:n perustamissopimusta, että ETY-sopimuksen jälkeen tehdyt sopimukset sitoivat vain kahta näistä osapuolista, että näistä myöhemmistä sopimuksista komissio ei ottanut huomioon vuonna 1980 tehtyä sopimusta ja että ainoa monenkeskinen sopimus on vuodelta 1966, joten se tehtiin ennen siirtymäkauden päättymistä ja lakkasi olemasta voimassa kauan ennen panimoiden välisen sopimuksen tekemistä.

46 Päätöksen 63 perustelukappaleessa käsitellyn FBL:n johtajan toteamuksen osalta (ks. edellä 38 kohta) Brasserie nationale kiistää johtajan arvovallan sen vuoksi, että FBL:n tehtävät ovat rajalliset ja sen johtajalta puuttuu hänen toimenkuvansa vuoksi markkinoiden tuntemusta. Lisäksi Brasserie nationalen mielestä hänen näkemyksensä panimoiden välisen sopimuksen pätevydestä on virheellinen. Mainitun panimon mukaan sen vuoksi, että sopimuksen tarkoituksena oli pelkkä yksinoikeussopimusten noudattamisen varmistaminen ilman rajoja ylittäviä vaikutuksia, sopimus ei koskenut tuontia tai vientiä (asia 43/69, Bilger, tuomio 18.3.1970, Kok. 1970, s. 127). Näin ollen Brasserie nationalen mukaan sopimus oli asetuksen N:o 17 4 artiklan 2 kohdan nojalla vapautettu ilmoittamisvelvollisuudesta ja se oli siten pätevä rikkomisen mahdolliseen toteamiseen saakka. Myös Wiltz ja Battin kiistävät FBL:n johtajan mainitun toteamuksen arvovallan ja toteavat nekin, että sopimus ei koskenut tuontia tai vientiä.

47 Lisäksi kantajat väittävät, että panimoiden välisen sopimuksen tekemiselle oli kolme perustetta. Brasserie nationale vetoaa näihin perusteisiin vain päätöksessä mainitun toisen ja kolmannen tapauksen eli sen osalta, että "olutsopimus" on mitätön tai se ei

ole lainvoimainen taikka "olutsopimus" on pätevä, toistaen, että ensimmäinen tapaus eli "olutsopimuksen" puuttuminen ei kuulunut sopimuksen soveltamisalaan.

48 Ensimmäisen perusteen osalta kantajat korostavat sitä, että luxemburgilaiset tuomioistuimet olivat järjestelmällisesti todenneet "olutsopimusehtoja" sisältäneet sopimukset mitättömiksi hintojen ja määrien määrittämättä jättämisen takia siviilioikeuden vastaavien sopimusmääräysten osalta vahvistetun Ranskan oikeuskäytännön perusteella. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että panimoiden välinen sopimus oli tapa ratkaista riidat sopimalla, ja kun otetaan huomioon mainittu oikeuskäytäntö, kysymys "olutsopimusten" pätevydestä ei ollut merkityksellinen ja ilmaus "oikeudellisesta pätevydestä ja/tai kestosta ja/tai oikeusvaikutuksista riippumatta" oli sisällytetty sopimuksen 2 artiklaan tämän vuoksi.

49 Kantajat täsmentävät, että riski vetoamisesta "olutsopimusehtoja" sisältävän sopimuksen mitättömyyteen luxemburgilaisissa tuomioistuimissa oli olemassa riidan lähtökohdasta riippumatta, koska asianomaiseen panimoon kohdistui tällainen riski muun muassa sen vuoksi, että tuomioistuimissa saatettiin nostaa kante sopimuksen irtisanomisen tai sen täytäntöön panematta jättämisen vuoksi. Vaikka edellä mainittu ranskalainen oikeuskäytäntö kumottiin vuonna 1995, tätä kehitystä ilmentää Luxemburgissa ainoastaan alimman oikeusasteen tuomioistuimen maaliskuussa 1996 antama tuomio, ja kantajien mielestä yksi tuomio ei riittänyt poistamaan riskiä. Niiden mielestä ei ollut juurikaan merkitystä sillä, että kyseinen ranskalainen oikeuskäytäntö oli yksimielinen tai enemmistöön perustuva. Komission perusteluihin vastatessaan Brasserie nationale toteaa, että sillä, että ranskalaista oikeuskäytäntöä muutettiin kahdessa vaiheessa, ei ollut vaikutusta Luxemburgin oikeuskäytännön muuttamisen todelliseen ajankohtaan ja että kului noin kolme tai neljä vuotta siihen, että eräässä luxemburgilaisen muutoksenhakutuomioistuimen olueen liittyvässä asiassa antamassa tuomiossa vahvistettiin tämä Ranskassa tehty muutos, ja että ratkaisuille, joiden avulla kyseiseen oikeuskäytäntöön voitiin mukautua, oli myös ominaista epävarmuus ja että joka tapauksessa ne eivät soveltuneet oluen jakeluun. Sen vaatimuksen osalta, että panimoiden väliseen sopimukseen olisi kuulunut lisätä, että se koski muitakin pätemättömyystapauksia kuin niitä, jotka johtuivat hintojen ja määrien määrittelemättömyydestä, Brasserie nationale väittää, että se, että tätä lisäystä ei muodollisesti tehty, osoittaa nimenomaan sen, että osapuolet eivät sitä hyväksyneet.

- 50 Toisen perusteen osalta kantajat väittävät, että tehtyään olutsopimusehtoja sisältävän uuden sopimuksen vähittäismyyjän kanssa panimoon kohdistui riski siitä, että toinen panimo ryhtyisi sitä vastaan oikeustoimiin siksi, että se osallistuu kolmantena vähittäismyyjälle kuuluvien velvollisuuksien laiminlyömiseen. Vaikka tämä riski oli kantajien mukaan vähäinen edellä mainitun pätemättömyyttä koskevan oikeuskäytännön valossa, pitkän ja kalliin oikeudenkäynnin riski oli olemassa. Toisaalta jos kolmantena osapuolena osallistumisesta syyttäminen saattoi harvinaisessa tapauksessa olla keino, jota vähittäismyyjän epälojalisuuden kohteeksi joutunut panimo saattoi käyttää, ollakseen tehokas tämä keino edellytti kantajien mukaan vastaavanlaista menettelyä.
- 51 Kolmannen perusteen osalta kantajat väittävät, että panimoilla ei ollut käytössään tehokasta oikeudellista keinoa sovittujen yksinoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Kansallisen oikeuden puutteellisuuksien korjaaminen on kantajien mukaan perinteinen syy yksityisiin sääntöihin turvautumiselle, ja sen selvittäminen, onko panimoiden välinen sopimus yleisen järjestyksen vastainen, kuuluu yksinomaan Luxemburgin tuomioistuinten toimivaltaan, joten sopimusta on pidettävä laillisena.
- 52 Seuraavaksi kantajat tähdentävät sitä, että sen sijasta, että ne olisivat rajoittaneet omaa toimintavapauttaan, ne ovat käyttäneet sitä allekirjoittamiensa sopimusten noudattamisen varmistamiseksi. Vaikka panimoiden välisen sopimuksen vaikutuksena olisi ollut "olutsopimukseen" liittyvästä rajoittamisesta erillinen kilpailun rajoittaminen, sen olisi kuitenkin oikeuttanut tarve säilyttää kyseinen hyvä kauppatala. Brasserie nationale vetoaa tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 120/78, Rewe-Zentral, 20.2.1979 antamaan tuomioon (Kok. 1979, s. 649, Kok. Ep. IV, s. 403, ns. Cassis de Dijon -tapaus) ja asiassa C-309/99, Wouters ym. 19.2.2002 antamaan tuomioon (Kok. 2002, s. I-1577). Kantajien mukaan Luxemburgin oikeudellinen tilanne ei voi olla "raja", joka määrittelee sen taatun tason, josta ne voivat sopia hyvän kauppatalan varmistamiseksi. Lisäksi kantajat pyrkivät näkemään vastaavuuden Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutin (jäljempänä IMA) menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdan kanssa, josta komissio on myöntänyt päätöksessään, jota on käsitelty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-144/99, Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutti vastaan komissio, 28.3.2001 antamassa tuomiossa (Kok. 2001, s. II-1087, 89 ja 90 kohta), ettei artiklaa ole tarpeen vastustaa. Kantajien mukaan sopimuksella kiellettiin ainoastaan sopimuksen tekeminen sellaisen vähittäismyyjän kanssa, jolla oli jo voimassa oleva "olutsopimusehtoja" sisältävä sopimus kilpailevan panimon kanssa, eikä sopimukseen sisällynyt minkäänlaista kieltoa liikesuhteen päätyttyä.

53 Lisäksi kantajat kiistävät sen, että sopimuksella olisi suojeltu ”panimoiden ja vähittäismyyjien välisiä tehottomia suhteita” (päättökseen 57 perustelukappale). Panimoiden välisen sopimuksen 2 artiklassa mainitut pätevyyden ja oikeusvaikutuksen käsitteet koskivat niiden mielestä ainoastaan sopimuksessa sen tekemisen hetkellä esiintyneitä virheitä, eikä sopimuksen tarkoituksena tai vaikutuksena ollut kieltää irtisanomista panimon syyllistyessä vakaviin laiminlönteihin vähittäismyyjää kohtaan.

54 Sen näkökohdan osalta, jonka mukaan panimoiden välinen sopimus oli ”olutsopimuksia” rajoittavampi siksi, että sen 4 artiklalla kiellettiin ”kaikenlainen oluen myynti” vähittäismyyjälle, jolla oli sopimus jonkin muun sopimuspuolen kanssa (päättökseen 56 perustelukappale), kantajat korostavat sitä, että sopimusta sovellettiin ainoastaan ”Pils”-tyyppiseen olueen. Brasserie nationale toteaa, että luxemburgilaiselle panimolle olut tarkoitti ainoastaan tämäntyyppistä olutta, ja lisää vielä, että vasta sopimuksen tekemisen jälkeen Mousel ja Diekirch alkoivat jaella muunlaisia oluita. Wiltz ja Battin väittävät, että 4 artiklan tarkoitus ei voinut olla muu kuin estää osapuolia toimittamasta sellaisia oluita, joita ne itse tuottivat tai jakelivat. Kantajien mukaan nämä oluet tarkoittivat siis ainoastaan ”Pils”-tyyppistä olutta.

55 Lopuksi Brasserie nationale korostaa sitä, että sopimukseen sisältyvällä tietojenvaihtojärjestelmällä ei ole mitään yhtymäkohtia siihen järjestelmään, josta oli kyse asiassa T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio, 27.10.1994 annetussa tuomiossa (Kok. 1994, s. II-905, Kok. Ep. XVI, s. II-89) ja samana päivänä asiassa T-35/92, Deere vastaan komissio annetussa tuomiossa (Kok. 1994, s. II-957, Kok. Ep. XVI, s. II-131), jotka ovat kantajien mukaan ainoat tuomiot, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrännyt seuraamuksia sellaisten tietojen vaihdosta, jotka eivät koske hintoja ja joilla ei tueta muuta kilpailua rajoittavaa järjestelmää.

56 Komissio kiistää sen, että ensimmäisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksiksi virheellisesti väitetty ulkomaisten panimoiden Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaaminen (ensimmäisen kanneperusteen neljäs osa)

57 Kantajat väittävät, että komissio on katsonut virheellisesti, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle.

58 Kantajien mukaan panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli ainoastaan torjua ulkomaisten panimoiden tosiasiallista ”olutsopimusten” rikkomista ja taata luxemburgilaiselle panimolle edelleen mahdollisuus vastata menestyksekkäästi sellaisen vähittäismyyjän tarjoukseen, joka aikoi tehdä sopimuksen ulkomaisen panimon kanssa. Lisäksi sopimus oli perusteltu Luxemburgin ainutlaatuisen tilanteen vuoksi ja erityisesti luxemburgilaisten ja ulkomaisten panimoiden välisen voimien epäsuhdan ja vähittäismyyjien epälojalisuudesta johtuvan epätavallisen tilanteen vuoksi. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että siksi, että komissio ei ole riitauttanut ”olutsopimuksia”, se ei voi epäsuorasti vaarantaa niitä. Lisäksi sopimus ei ole kantajan mielestä estänyt ulkomaisia panimoita tekemästä sopimuksia. Lopuksi se huomauttaa vielä, että ulkomaisia panimoita koskevaan aiejulistukseen sisältyvää korvausjärjestelmää ei ole erityisemmin arvosteltu.

59 Battinia koskevan aiejulistuksen osalta Brasserie nationale katsoo, että julistuksen ensimmäisellä kohdalla nimenomaan edistetään ulkomaisten oluiden pääsyä Luxemburgin markkinoille. Sen mielestä aiejulistuksen toisessa kohdassa käytetyllä ilmauksella ”tasapaino” tarkoitetaan ainoastaan halua siihen, että anniskelupaikan anniskelua kilpailutettaessa kansalliset tarjoukset ovat edelleen mahdollisia.

60 Kantajat korostavat myös sitä, että panimoiden välisen sopimuksen 11 artiklaa ei ole koskaan pantu täytäntöön. Brasserie nationale lisää vielä, että artiklalla ei ole ollut

estävää vaikutusta, eikä siihen ole edes pyritty. Wiltz ja Battin puolestaan lisäävät, että 11 artikla on pelkkä liitännäinen, kuten päätöksen 72 perustelukappaleessa myönnetään. Niiden mukaan Battinia koskevaan aiejulistukseen sisältyvä irtisanomisen mahdollisuus ei ole siten sellaisenaan lisärajoitus.

61 Päätöksen 68 perustelukappaleessa käsitellyn FBL:n johtajan julistuksen osalta kantajat toistavat näkemyksensä tämän arvovalan kyseenalaisuudesta. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että aiejulistus sitoo vain johtajaa itseään eikä edusta Brasserie nationalen kantaa.

62 Lopuksi Brasserie nationale väittää päätöksen olevan perusteluiltaan ristiriitainen siltä osin, että siinä sopimuksen osapuolia moititaan siitä, että ne ovat evänneet ulkomaisilta panimoilta etuja, joita kansalliset panimot ovat pitäneet mahdottomina keskenäänkin.

63 Komissio kiistää sen, että ensimmäisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

— Panimoiden välisen sopimuksen asiayhteyden riittämätön huomioon ottaminen sopimuksen tarkoitusta arvioitaessa (ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa)

64 Kantajat moittivat komissiota siitä, ettei se ole riittävällä tavalla ottanut huomioon panimoiden välisen sopimuksen tarkoitusta arvioidessaan sopimuksen taustalla olevaa asiayhteyttä. Tämä virhe on peruste kumota päätös varsinkin, kun virhe on johtanut vakaviin ristiriitaisuuksiin sopimuksen tulkinnassa.

- 65 Kantajat väittävät näet, että vaikka ei tarvitse osoittaa rajoittavan sopimuksen vaikutuksia tarkoituksen perusteella, rajoittavan tarkoituksen tunnistaminen edellyttää asiayhteyden arviointia (yhdistetyt asiat 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, Kok. 1983, s. 3369, 23–25 kohta). Brasserie nationale vetoaa lisäksi seuraaviin yhteisöjen tuomioistuimen tuomioihin: asia 56/65, Société technique minière, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 337, 359 ja 360, Kok. Ep. I, s. 251); yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink vastaan komissio, tuomio 28.3.1984 (Kok. 1984, s. 1679, 26 kohta) ja edellä mainittu asia Wouters ym., tuomion 97 kohta, sekä seuraaviin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioihin: yhdistetyt asiat T-202/98, T-204/98 ja T-207/98, Tate & Lyle ym. vastaan komissio, tuomio 12.7.2001 (Kok. 2001, s. II-2035, 44–53 kohta) ja asia T-112/99, M6 ym. vastaan komissio, tuomio 18.9.2001 (Kok. 2001, s. II-2459, 76 kohta).
- 66 Kantajien mukaan panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arvioinnissa ei ole juurikaan otettu huomioon sitä todellista yhteyttä, jossa sopimuksen vaikutukset ovat toteutuneet. Tämän todellisen yhteyden osalta kantajat viittaavat siihen, että ala on altis muutoksille markkinaosuuksissa, jotka panimoiden mukaan vaihtelevat voimakkaasti, ja siihen, että yhteisössä tämä ala on ainutlaatuisen avoin tuonnille. Kantajat tähdentävät sitä, että yli 33 prosenttia Luxemburgissa kulutetusta oluesta on tuotu ulkomailta, ja korostavat sitä, että suurimmilla valmistajilla on toimintaa maan rajojen tuntumassa. Lisäksi Brasserie nationale vetoaa siihen, että huomattava määrä anniskelupaikkoja ei tehnyt sopimusta osapuolten kanssa, mikä oli omiaan lisäämään kilpailua luxemburgilaisten panimoiden ja ulkomaisten panimoiden kesken. Suullisessa käsittelyssä Brasserie National on todennut lisäksi näiden anniskelupaikkojen tehneen ulkomaisten panimoiden kanssa yksinoikeuteen perustuvia sopimuksia.
- 67 Yhteenkään niistä seikoista, jotka esitetään päätöksen 59–63 perustelukappaleessa panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksesta tehdyn komission arvion tueksi, ei kantajien mielestä sisälly sopimuksen taloudellisen asiayhteyden kuvausta, ei edes 74–76 perustelukappaleeseen tehdyissä viittauksissa. Näiden jälkimmäisten perustelukappaleiden tarkoitus on kantajien mukaan osoittaa rajoittamisen merkittävä luonne, mikä päättelyn vaiheena eroaa siitä päättelyn vaiheesta, jossa sopimus määritetään tarkoituksellisesti rajoittavaksi.
- 68 Kantajien mukaan tämä sama pätee myös ulkomaisiin panimoihin kohdistuviin väitettyihin kilpailurajoituksiin (pätöksen 67–73 perustelukappale).

69 Komissio kiistää sen, että ensimmäisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksiksi virheellisesti väitetty asiakaskuntien ylläpitäminen (ensimmäisen kanneperusteen kolmas osa)

70 Ensimmäiseksi on arvioitava niitä kantajien esittämiä perusteita, joilla pyritään horjuttamaan useita sellaisia tosiseikkoja, jotka komissio on ottanut huomioon päätöksessään sen päätelmän tueksi, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli asiakaskuntien ylläpitäminen.

71 Ensinnäkin sen osalta, että kantajat ovat riitauttaneet arvion, jonka mukaan panimoiden välisellä sopimuksella kiellettiin kaikenlainen oluen myynti vähittäismyyjälle, jolla oli sopimus jonkin muun osapuolen kanssa (päätöksen 56 perustelukappale), on riittävää todeta, että sopimuksen 4 artikla koskee nimenomaisesti ”kaikkea oluen myyntiä”. Koska sanamuoto on näin selkeä, tämä peruste on hylättävä siltä osin kuin perusteen tueksi ei esitetä mitään konkreettisia seikkoja.

72 Toiseksi edellä todettu pätee myös siihen väitteeseen, että panimoiden välisen sopimuksen 2 artiklassa tarkoitetut pätevyuden ja oikeusvaikutuksen käsitteet koskivat ainoastaan sopimuksessa sen tekemisen hetkellä esiintyneitä virheitä. Tällaista rajoitusta ei sisälly mainittuun 2 artiklaan, eikä tämän väitteen tueksi esitetä mitään konkreettisia seikkoja.

- 73 Kolmanneksi sen perusteen osalta, jonka mukaan panimoiden välisen sopimuksen 5 artiklassa tarkoitetun tietojenvaihtojärjestelmän avulla oli mahdollista rajata sopimus koskemaan kirjallisia "olutsopimuksia", on riittävää todeta komission tavoin, että tämän perusteen kumoaa se seikka, kuten tämän kanneperusteen toisen osan käsittelyn yhteydessä tulee ilmi, että sopimuksen tarkoituksena oli, että sitä sovelletaan koko sopimuksen vaikutusalueella myös "olutsopimuksen" puuttuessa.
- 74 Neljänneksi kantajat paheksuvat sitä, että päätöksen 60 perustelukappaleessa otetaan huomioon varsinaista sopimusta edeltäneet sopimukset.
- 75 Tältä osin on ensinnäkin todettava, että päätöksessä ei mainita vuosina 1980 ja 1981 tehtyjä sopimuksia. Näin ollen perustelu siitä, että nämä sopimukset eroavat vuosina 1975 ja 1983 tehdyistä sopimuksista, ei ole merkityksellinen. Lisäksi on todettava, että komissio on ottanut huomioon vuosina 1966, 1975 ja 1983 tehdyt sopimukset vain todetakseen, että sopimuksen tulkintaa ei voida täysin irrottaa näistä edellisistä sopimuksista ja että ne olivat luonteeltaan sellaisia, että ne antoivat aiheutta kyseenalaistaa oikeusvarmuuden puuttumista koskevan perusteen, jolla osapuolet ovat sopimusta puolustaneet. Tämän päätelmän kannalta Brasserie nationaleen esittämällä edeltäviä sopimuksia koskevilla väitteillä ei ole merkitystä.
- 76 Lopuksi kantajat paheksuvat sitä, että päätöksen 63 perustelukappaleessa on otettu huomioon FBL:n johtajan toteamus, joka koski panimoiden välisen sopimuksen protektionistista henkeä (ks. edellä 38 kohta).
- 77 Tältä osin on komission tavoin todettava, että FBL:n johtaja oli panimoiden välisen sopimuksen toimija ja sen erityinen todistaja. Onhan esimerkiksi ilmeistä, että hän esitti kyseessä olevan toteamuksen kahden osapuolen sovittelutapaamisessa. Lisäksi sopimuksen 5 artiklaan sisältyi mahdollisuus siitä, että sopimuksen osapuoli voi

toimittaa hänelle kopion toiselle osapuolelle tämän määräyksen nojalla osoitetusta tiedustelusta. Näin ollen johtajalle oli annettu tehtäväksi toimia sovittelijana osapuolten välillä.

- 78 Edelleen tämän toteamuksen väitetystä virheellisyydestä siltä osin, että panimoiden välinen sopimus ei olisi koskenut tuontia tai vientiä, on riittävää todeta, että koska Battinia ja ulkomaisia panimoita koskevat aiejulistukset ovat olemassa, kantajat eivät voi perustellusti väittää, että sopimus ei koskenut tuontia tai vientiä. Edellä mainitussa asiassa Bilger annettu tuomio, johon on vedottu tämän väitteen tueksi, ei ole merkityksellinen, koska tuomio koski vertikaalista sopimusta, kun taas esillä oleva sopimus on luonteeltaan horisontaalinen.
- 79 Tästä seuraa, että kantajat eivät ole pystyneet horjuttamaan ainuttakaan niistä tosiseikoista, jotka komissio on ottanut päätöksessään huomioon sen päätelmän tueksi, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli asiakaskuntien ylläpitäminen.
- 80 Seuraavaksi on arvioitava kantajien ensimmäisen kanneperusteen tämän osan tueksi esittämiä muita perusteita.
- 81 Niiden kolmen perusteen osalta, joihin panimoiden välisen sopimuksen väitetään nojaavan ja joita on käsitelty edellä 47–51 kohdassa, on todettava, että vaikka niitä voitaisiin pitää toteen näytettyinä, niillä ei voida perustella kilpailua rajoittavaa yhteistoimintaa. Ei nimittäin voida hyväksyä sitä, että yritykset yrittävät lieventää liian epäsuotuisina pitämiensä oikeussääntöjen vaikutuksia sopimalla yhteisjärjestelyistä, joiden tarkoituksena on korjata nämä haitat sillä verukkeella, että nämä säännöt aiheuttavat epätasapainon yritysten vahingoksi (ks. tältä osin EY 81 artiklan 3 kohdan soveltamisen osalta asia T-29/92, SPO ym. v. komissio, tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289, 256 kohta ja markkinakriisin osalta yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P,

C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 487 kohta). Lisäksi on syytä mainita, että kaikkien taloudellisten toimijoiden, eikä pelkästään kantajien, oli selviydyttävä niistä vaikeuksista, joiden lievittämisen väitettiin olevan sopimuksen tarkoituksena.

82 Lisäksi on komission tavoin todettava, että asiakirja-aineistosta ilmenee — kuten tämän kanneperusteen toisen osan yhteydessä esitetään — että panimoiden välistä sopimusta oli tarkoitus soveltaa myös ”olutsopimuksen” puuttuessa ja että tarkoituksena ei ollut pelkästään poistaa edellä 47–51 kohdassa käsitellyt kantajien esittämät kolme ongelmaa.

83 Siltä osin kuin kantajien perustelut — sellaisina kuin ne esitettiin täsmennettyinä suullisessa käsittelyssä — on ymmärrettävä siten, että panimoiden välisellä sopimuksella oli tarkoituksena kolmen edellä mainitun ongelman ratkaisemiseksi luoda sellainen oikeudellinen tilanne, joka oli asetuksen N:o 1984/83 mukainen, on muistutettava siitä, että sopimuksen 4 artiklaan sisältyvä kielto ylittää selvästi sen, mikä kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa sallitaan. Lisäksi asetuksessa sallitut tietyt kilpailun rajoitukset koskevat ainoastaan jälleenmyyjän ja tavarantoimittajan välistä vertikaalista suhdetta (ks. erityisesti 1 ja 6 artikla), kun taas esillä oleva sopimus on horisontaalinen. Joka tapauksessa kantajat eivät ole edes yrittäneet osoittaa, että horisontaaliseen sopimukseen turvautuminen oli välttämätöntä väitettyjen vertikaalisella tasolla ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi.

84 Lisäksi kantajat väittävät, että panimoiden välisen sopimuksen ainoana tavoitteena oli taata vähittäismyyjän ja panimon välisellä sopimuksella annettujen yksin-oikeuksien noudattaminen. Tämän ohella kantajien mielestä sopimusta voidaan perustella tarpeella säilyttää hyvä kauppatapa.

85 Tältä osin on riittävää todeta, että vaikka oletettaisiin näiden seikkojen tulleen toteen näytetyiksi, päätelmää siitä, että sopimuksen tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua yhteismarkkinoilla, ei horjuta se, että sopimuksella väitetään olleen myös lainmukainen tavoite (ks. tältä osin edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa IAZ ym. v. komissio annetun tuomion 25 kohta). Kantajat eivät voi menestyksekkäästi vedota edellä mainitussa asiassa *Delimitis* annettuun tuomioon, koska tuomio annettiin asiassa, jossa kyse oli vertikaalisista suhteista, kun taas tässä esillä olevassa asiassa kyse on horisontaalisesta sopimuksesta. Lisäksi *Brasserie Nationale* viittaukset edellä mainituissa asioissa *Cassis de Dijon* ja *Wouters* ym. annettuihin tuomioihin on hylättävä. Koska on näytetty toteen, että sopimuksen tarkoituksena on sen luonteen perusteella kilpailun rajoittaminen, kuten asiakaskunnan jako, tähän sopimukseen ei voida *rule of reason* -säännön perusteella olla soveltamatta EY 81 artiklan 1 kohdan määräyksiä sillä perusteella, että sopimuksella oli myös muita tavoitteita, kuten ne, joista on kyse mainituissa tuomioissa.

86 Sen väitteen osalta, joka perustuu edellä mainitussa asiassa Euroopan patenttivilastalon hyväksymien asiamiesten instituutti vastaan komissio annettuun tuomioon, on todettava ensinnäkin, että IMA:n menettelysääntöjen 5 artiklan c kohtaan sisältyi pelkästään kielto tarjota oma-aloitteisesti palveluja, jotka liittyivät tapaukseen, jota toinen asiamies parhaillaan käsitteli (89 kohta). Tällaista kieltoa ei voida suinkaan verrata panimoiden välisessä sopimuksessa asetettuihin kieltoihin. Mainitussa asiassa kielto koski ainoastaan oma-aloitteista asiakkaan palvelemista, kun taas esillä olevassa sopimuksessa osapuolia kiellettiin vastaamasta sopimuksen tekemiseksi esitettyyn yhteydenottoon. Toiseksi mainittu kielto perustui erityisesti eettisiin syihin, kun taas panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli asiakaskunnan jako. Näin ollen tämä peruste on hylättävä.

87 Lopuksi kantajat riitauttavat sen, että panimoiden välisen sopimuksen hyöty olisi varattu kansallisille panimoille (päätöksen 62 perustelukappale). Tältä osin on korostettava sitä, että tätä väitettä ei ole riittävästi perusteltu. Vaikka kantajat väittävät, että sopimus oli avoin kaikille Luxemburgissa toimiville panimoille, on pakko todeta, että sopimusta ei ole allekirjoittanut yksikään ulkomainen panimo. Se perustelu, että kahden luxemburgilaisen panimon sopimusta ei irtisanottu niiden päädyttyä ulkomaisen panimon hallintaan, ei osoita, että ulkomaisten panimoiden

oli sellaisenaan mahdollista päästä sopimuksen osapuoliksi. Päinvastoin se, että sopimuksen 11 artiklaan sisältyi määräys sopimuspuolen sopimuksen irtisanomisesta tämän siirtyessä ulkomaisen yhtiön määräysvaltaan tai ryhtyessä tekemään yhteistyötä ulkomaisen panimon kanssa, osoittaa, että sopimus oli tarkoitettu ainoastaan kotimaisille panimoille. Se seikka, että tätä artiklaa ei koskaan pantu täytäntöön, ei muuta tätä toteamusta.

88 Näistä näkökohdista seuraa, että mitään ensimmäisen kanneperusteen kolmannen osan tueksi esitetystä perusteluista ei voida hyväksyä. Näin ollen se on hylättävä.

— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksiksi virheellisesti väitetty Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaaminen (ensimmäisen kanneperusteen neljäs osa)

89 On todettava, että ulkomaisia panimoita koskevalla aiejulistuksella osapuolet varasivat toisilleen kaupankäynnin ja hankintasopimuksen tekemisen etuoikeuden sellaisen vähittäismyyjän kanssa, joka oli tehnyt sopimuksen jonkin näistä kanssa ja valmistautui tekemään sopimuksen ulkomaisen panimon kanssa. Battinia koskevaan aiejulistukseen sisältyi mahdollisuus irtisanoa panimoiden välinen sopimus Battinin osalta, jos tämä muuttaisi eräisiin ulkomaisiin oluisiin sovellettavia jakeluehtoja. Lisäksi sopimuksen 11 artiklassa määrättiin siitä, että sopimus oli mahdollista irtisanoa ulkomaisen yhtiön saadessa määräysvallan tai ulkomaisen panimon kanssa tehdyn yhteistyön takia.

90 Kaiken lisäksi on todettava, että kuten komissio perustellusti huomauttaa, ulkomaisia panimoita koskevassa aiejulistuksessa sovittu järjestelmä koski ainoastaan sellaista ulkomaista panimoa, joka halusi toimittaa olutta luxemburgilai-

seen anniskelupaikkaan, mutta se ei suojellut ulkomaista panimoa tämän huomattaessa, että sen asiakkaana oleva luxemburgilainen vähittäismyyjä valmistautui hankkimaan olutta luxemburgilaiselta panimolta.

91 Tässä tilanteessa on pääteltävä, että komissio ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle.

92 Mikään kantajan esittämistä perusteluista ei ole omiaan horjuttamaan tätä päätelmää.

93 Ensinnäkin sen perustelun osalta, jonka mukaan panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli ainoastaan torjua ulkomaisten panimoiden tosiasiallista "olutso-
pimusten" rikkomista, on syytä todeta aluksi, että väite ei ole tosiasiallisesti perusteltu, koska, kuten tämän kanneperusteen toisen osan yhteydessä esitetään, sopimusta sovellettiin myös "olutsopimuksen" puuttuessa.

94 Tämän lisäksi on korostettava samaan tapaan kuin tämän kanneperusteen kolmannen osan hylkäämisen yhteydessä korostetaan, että vaikka edellä esitetty pitäisikin paikkansa, tällä kantajien esittämällä seikalla ei voida perustella panimoiden välisen sopimuksen rajoittavaa tarkoitusta sellaisena kuin se on todettu.

95 Lopuksi todettakoon, että väittäessään, että panimoiden välisellä sopimuksella pyrittiin siihen, että luxemburgilaisilla panimoilla säilyisi edelleen mahdollisuus vastata sellaisen vähittäismyyjän tarjoukseen, joka aikoi tehdä sopimuksen ulkomaisen panimon kanssa, kantajat myöntävät itse, että sopimus oli tarkoituk-
sellisesti rajoittava. Siitä, että tällainen mahdollisuus säilytettiin, seurasi jo määritelmällisesti kilpailuolojen muuttaminen kyseessä olevan ulkomaisen panimon vahingoksi.

- 96 Toiseksi kantajat korostavat sitä, että panimoiden välinen sopimus oli perusteltu Luxemburgin ainutlaatuisen tilanteen vuoksi ja vähittäismyyjien epälojaalisuudesta johtuvan poikkeuksellisen tilanteen vuoksi. Lisäksi kantajat korostavat sitä, että sopimuksen 11 artiklaa ei koskaan pantu täytäntöön. Brasserie nationale toteaa vielä lisäksi, että sopimus ei estänyt ulkomaisia panimoita tekemästä sopimuksia.
- 97 Kaikkien näiden perustelujen osalta on jälleen todettava, että vaikka ne myönnettäisiin oikeiksi, niillä ei voida perustella panimoiden välisen sopimuksen rajoittavaa tarkoitusta, sellaisena kuin se ilmenee komission mainitsemista tosiseikoista, joita kantajatkaan eivät ole kiistäneet. Aivan erityisesti on todettava, että väite siitä, että sopimus ei estänyt ulkomaisia panimoita tekemästä sopimuksia, on vailla merkitystä sen vuoksi, että sopimuksen tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen, jolloin ei ole tarpeen tutkia, onko sillä myös ollut tällainen kilpailua rajoittava vaikutus (ks. tältä osin asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok. 2000, s. II-2707, 231 kohta).
- 98 Kolmanneksi kantajat toistavat väitteen, jonka mukaan FBL:n johtajan arvovalta on kiistanalainen. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että päätöksen 68 perustelukappaleessa esille otettu johtajan toteamus sitoo ainoastaan johtajaa itseään eikä edusta Brasserie nationalen kantaa.
- 99 Tältä osin on syytä todeta, että FBL:n johtajan arvovallan kyseenalaistaminen on hylättävä niistä samoista syistä, jotka esitettiin tämän kanneperusteen edellisen osan hylkäämisen yhteydessä. Toisaalta, kuten päätöksen 68 perustelukappaleessa todetaan, tämä toteamus on esitetty panimoiden välisen sopimuksen soveltamista koskevan sovittelutapaamisen yhteydessä. On näin ollen syytä ottaa se huomioon sopimuksen oikeudellisessa arvioinnissa. Näin toimiessaan komissio ei ole mitenkään katsonut tämän toteamuksen edustavan Brasserie nationalen kantaa.

- 100 Neljänneksi Brasserie nationale väittää, että Battinia koskevan aiejulistuksen osalta julistuksen ensimmäisellä kohdalla nimenomaan edistettiin ulkomaisten oluiden pääsyä Luxemburgin markkinoille. Kyseisen panimon mielestä aiejulistuksen toisessa kohdassa käytetty ilmaus ”tasapaino” tarkoitti ainoastaan halua siihen, että anniskelupaikan anniskelua kilpailutettaessa kotimaiset tarjoukset olivat edelleen mahdollisia.
- 101 Tältä osin on riittävää todeta, että jos tämän aiesopimuksen avulla tiettyjen ulkomaisten oluiden jakelu olisi todella ollut mahdollista Battinille, seuraus olisi joka tapauksessa ollut se, että Battinin toiminnanvapautta ja siten kilpailua olisi huomattavasti rajoitettu.
- 102 Lopuksi Brasserie nationale väittää päätöksen olevan perusteluiltaan ristiriitainen, koska siinä sopimuksen osapuolia moititaan siitä, että ne ovat evänneet ulkomaisilta panimoilta etuja, joita kotimaiset panimot ovat pitäneet mahdottomina keskenäänkin.
- 103 Tältä osin on otettava huomioon, että vaikka ”olutsopimuksen” takeiden ulottamisella koskemaan ulkomaisia panimoita on saatettu suorastaan vahvistaa näiden takeiden rajoittavuutta, on kuitenkin totta, että panimoiden välisen sopimuksen 11 artiklan ja Battinia koskevan aiejulistuksen nojalla ulkomaiset panimot oli mahdollista sulkea näiden takeiden antamien asiakaskunnan suojelua koskevien, jopa lainvastaisten ”etujen” ulkopuolelle ja siten haitata niiden pääsyä Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle.
- 104 Tästä seuraa, että ensimmäisen kanneperusteen neljäs osa on hylättävä.

— Panimoiden välisen sopimuksen asiayhteyden riittämätön huomioon ottaminen sopimuksen tarkoitusta arvioitaessa (ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa)

105 On syytä muistuttaa siitä, että päätöksen 47 perustelukappaleen, jonka otsikko on ”Kilpailun tarkoituksellinen rajoittaminen”, mukaan panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli ensinnäkin säilyttää kunkin osapuolen asiakaskunta Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla ja toiseksi haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä sille. Samassa perustelukappaleessa viitataan siinä todetun ensimmäisen tarkoituksen osalta päätöksen 48–66 perustelukappaleeseen ja toisen tarkoituksen osalta päätöksen 67–73 perustelukappaleeseen.

106 Toisin kuin kantajat antavat perusteluissaan ymmärtää, päätöksen rakenteen tarkastelu osoittaa, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arviointi ei rajoitu 59–62 perustelukappaleeseen, vaan arvio ilmenee 47–73 perustelukappaleesta kokonaisuudessaan.

107 Edellisten perustelukappaleiden lukemisesta kokonaisuutena seuraa, että kantajat eivät voi pätevästi väittää, että panimoiden välisen sopimuksen asiayhteys on jäänyt huomiotta sopimuksen tarkoitusta arvioitaessa. Tältä osin viitataan päätöksen 48–73 perustelukappaleesta tehtyyn yhteenvedon, joka esitetään edellä 30–40 kohdassa.

108 Lisäksi on muistutettava siitä, että ne asiayhteyteen liittyvät seikat, joita komissio ei ole kantajien mielestä ottanut riittävällä tavalla huomioon panimoiden välisen sopimuksen tarkoitusta arvioidessaan, ovat seuraavat: kyseisen alan alttius markkinaosuuksien muutoksille, tämän alan ainutlaatuinen avoimuus tuonnille ja sellaisten anniskelupaikkojen huomattavan suuri määrä, jotka eivät tehneet sopimusta osapuolten kanssa. Näillä asiayhteyteen liittyvillä seikoilla ei ole kuitenkaan yhteyttä siihen, mikä on sopimuksen tarkoitus, vaan siihen, mitkä ovat sen seuraukset. Oikeuskäytännön mukaan komission ei tarvitse tutkia tarkoitusel-

lisesti kilpailun vastaisen sopimuksen vaikutuksia (ks. tältä osin edellä mainitussa asiassa Volkswagen v. komissio annetun tuomion 231 kohta). Sitä paitsi kantajatkaan eivät tätä kiistä myöntäessään, että on tarpeetonta osoittaa rajoittavan sopimuksen vaikutuksia tarkoituksen avulla.

109 On lisättävä vielä, että kantajien väitteet siitä, että komissio ei ole ottanut riittävällä tavalla huomioon asiayhteyteen liittyviä seikkoja, eivät ole perusteltuja. Edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa IAZ ym. vastaan komissio annetun tuomion, johon kantajat vetoavat, 23–25 kohdassa on otettu huomioon ”sopimuksen sisältö [josta oli kyse asiassa, joka johti tähän tuomioon], sen synty ja sopimuksen toteuttamiseen liittyvät seikat”. Komissio on ottanut juuri nämä seikat huomioon päätyessään siihen, että panimoiden välinen sopimus oli tarkoituksellisesti rajoittava. Tältä osin viittaa jälleen päätöksen 48–73 perustelukappaleesta tehtyyn edellä esitettyyn yhteenvetoon.

110 Tästä seuraa, että ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa, joka perustuu siihen, että komissio on virheellisesti päätellyt, että panimoiden välistä sopimusta sovellettiin ”olutsopimuksen” puuttuessa

Riidanalainen päätös

111 Päätöksessä katsotaan, että 7.10.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjan — sellaisena kuin se on muutettuna 2.12.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjalla — mukaan osapuolet sopivat panimoiden välisen sopimuksen 2 artiklassa määritellyn

ilmauksen "olutsopimus" laajemmasta tulkinnasta. Päätöksen mukaan tulkinnan vahvistaa kirje, jonka Wiltz lähetti 23.10.1991 FBL:lle (yhdeksäs perustelukappale).

Asiansaisten lausumat

112 Kantajat katsovat komission päätelleen virheellisesti, että panimoiden välistä sopimusta sovellettiin tapauksiin, joissa ei ollut asianmukaisesti tehtyä ja voimassa olevaa "olutsopimusta".

113 Jos sopimus voi ilmetä muusta kuin virallisesta asiakirjasta, kantajien mukaan on vielä selvitettävä, onko kyse osapuolten "yhteisen tahdon täsmällisestä ilmauksesta" (asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, Kok. Ep. I, s. 455, 110–114 kohta ja 209/78–215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125, Kok. Ep. V, s. 355, 86 kohta). Kantajien mielestä tässä tapauksessa tällaista tahtoa ei ollut. Kantajat huomauttavat ensinnäkin, että 7.10.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa, johon päätöksen yhdeksännessä perustelukappaleessa viitataan, todetaan, että "kolme vireillä olevaa asiakirjaa — — hyväksytään ja ne allekirjoitetaan seuraavassa kokouksessa, mistä 2.12.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa", johon päätöksen yhdeksännessä perustelukappaleessa myös viitataan, todetaan seuraavaa: "[osapuolet] allekirjoittavat [kyseiset asiakirjat]". Kantajien mukaan tämä allekirjoitus on näin ollen muodollisuus, jota ilman ei voida todeta mitään osapuolten yhteistä tahtoa. Kantajat huomauttavat, että kummassakaan edellä mainitussa pöytäkirjassa ei ole tällaista allekirjoitusta panimoiden välisen sopimuksen tulkinnan, sellaisena kuin se ilmenee näistä kahdesta pöytäkirjasta, tueksi ja että tätä tulkintaa ei voida erottaa mainituista kolmesta asiakirjasta. Lisäksi kantajat huomauttavat, että edellä mainitusta 2.12.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjasta ilmenee, että FBL:n edellisen kokouksen pöytäkirjan 2 kohtaa koskevaa tekstiä on täsmennetty. Tätä tekstiä ei ole siten vahvistettu ensimmäisen kokouksen, eikä toisenkaan kokouksen jälkeen. Lopuksi kantajat huomauttavat, että Wiltzin FBL:lle 23.10.1991 lähettämän kirjeen, johon

päätöksen yhdeksännessä perustelukappaleessa viitataan, otsikko on ”ehdotus”. Kantajat toteavat lisäksi, että ehdotukseen on sisällytetty lyhennettyinä ja paranneltuina edellä mainituissa pöytäkirjoissa esiintyvät kaksi tulkinnallista luettelukohtaa. Kantajien mukaan Wiltzillä ei olisi ollut tarvetta esittää tätä ehdotusta, jos tehdyillä pöytäkirjoilla olisi jo ilmaistu kantajien riitauttama soveltamisen laajentaminen.

114 Siihen, että Wiltzin väitetään hyväksyneen riitautetun soveltamisen laajentamisen, kantajat vastaavat, että kyseisessä julistuksessa Wiltz on käyttänyt konditionaalia. Siihen, että Brasserie nationale väitetään hyväksyneen kyseisen soveltamisen laajentamisen, tämä vastaa, että asianomaisessa julistuksessa kyseinen panimo on vain ilmoittanut kyseisen soveltamisen laajentamista koskevan ehdotuksen alkupe-
rän ja että ilmaukset ”tämä suostui allekirjoittamaan” ja ”se ei estänyt [tätä] allekirjoittamasta” tarkoittavat vain, että kyseinen panimo suostui allekirjoittamaan tulevaisuudessa.

115 Lisäksi Brasserie nationale toteaa asiakirja-aineistoon sisältyvään kirjeenvaihtoon viitaten, että osapuolten välille ei koskaan syntynyt riitaa ilman allekirjoitettua sopimusta.

116 Lopuksi Brasserie nationale väittää komission itse myöntäneen, ettei panimoiden välistä sopimusta sovellettu niihin tapauksiin, joissa ei ollut olemassa ”olutsopi-
musta”, koska päätöksen 92 perustelukappaleessa todetaan, että ”rikkomisen laajuus rajoittuu — — anniskelupaikkoihin, jotka ovat tehneet yksinostosopimuksen osapuolten kanssa”.

117 Komissio kiistää sen, että ensimmäisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 118 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolon edellytykseksi riittää se, että kyseiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla määrätyllä tavalla (ks. tältä osin em. asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 112 kohta ja em. asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 86 kohta; asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 256 kohta ja asia T-41/96, Bayer v. komissio, tuomio 26.10.2000, Kok. 2000, s. II-3383, 67 kohta). Mainitun yhteisen tahdon ilmaisutavan osalta riittää, että sopimusehdoissa ilmaistaan sopimuspuolten tahto toimia sopimuksen määräysten mukaisesti (ks. tältä osin em. asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 112 kohta; em. asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 86 kohta ja em. asia Bayer v. komissio, tuomion 68 kohta).
- 119 Tästä seuraa, että EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen käsitteessä, sellaisena kuin sitä on tulkittu oikeuskäytännössä, on keskeistä vähintään kahden sopimuspuolen yhteisymmärrys eikä merkitystä ole sillä, missä muodossa tämä tahdonilmaisu on annettu, kunhan ilmaisu tarkoin vastaa tätä tahtoa (em. asia Bayer v. komissio, tuomion 69 kohta).
- 120 Esillä olevassa asiassa on ensinnäkin todettava, että edellä mainitussa 7.10.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa todetaan seuraavaa:

"2) Olutsopimus

Kolme vireillä olevaa asiakirjaa — — hyväksytään, ja ne allekirjoitetaan seuraavassa kokouksessa.

Lisäksi sovitaan, että ”olutsopimukseen” rinnastetaan

- vuokrasopimuksen tekeminen ja osallistuminen kahvilan varusteiden rahoittamiseen — ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen,

- panimo hankkii anniskelupaikkaluvan, ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen.

Edellä olevien kahden tulkinnan on katsottava kuuluvan panimoiden väliseen sopimukseen.”

- 121 FBL:n 2.12.1986 pitämän kokouksen edellä mainitussa pöytäkirjassa todetaan seuraavaa (kohdat ilmenevät tällaisina alkuperäisessä asiakirjassa):

”1) Lokakuun 7. päivänä 1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan tehdään seuraavat muutokset:

— — 2 kohdan 1’luetelmakohta

- ’vuokrasopimuksen tekeminen ja osallistuminen kahvilan varusteiden rahoittamiseen — ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen: esimerkiksi kun panimo X vuokraa rakennuksen ja rahoittaa osittain rakennuksen kunnostamisen sen käyttötarkoitukseen, muttei tee tai onnistu tekemään sopimusta omistajan kanssa’.

2 luettelukohta

kuuluu seuraavasti:

- panimo hankkii anniskelupaikkaluvan, ilman että olutsopimusta mainitaan erikseen.

2) Panimot allekirjoittavat [7.10.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjan 2 kohdassa tarkoitettua kolme asiakirjaa].

Kaikki panimot ovat saaneet kopion allekirjoitetuista asiakirjoista, joiden alkuperäiset kappaleet jäävät [FBL:n] haltuun. Nämä asiakirjat ovat luonteeltaan luottamuksellisia.”

¹²² Edellä mainitussa Wiltzin FBL:lle 23.10.1991 lähettämässä kirjeessä todetaan seuraavaa:

”Ehdotus:

Sopimuksen 2 artiklan osalta oluenpanijat sopivat, että 'olutsopimukseen' rinnastetaan

- vuokrasopimuksen tekeminen

— kaikenlaiset panimon hankkimat anniskelupaikkaluvat.”

123 Näin ollen on tutkittava sitä, onko komissio esittänyt, kantajien esittämät seikat huomioon ottaen, oikeudellisesti riittävän näytön sopimuspuolten välisestä yhteisestä tahdosta soveltaa panimoiden välistä sopimusta myös asianmukaisesti tehdyn ja voimassa olevan ”olutsopimuksen” puuttuessa.

124 On pakko todeta, että 7.10.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa todetaan erikseen, että panimoiden välisessä sopimuksessa mainitusta sopimuksen soveltamisalan laajentamisesta ”sovitaan” ja soveltamisalan laajentamisen “[katsotaan] kuuluvan panimoiden väliseen sopimukseen”. Mainitun kokouksen pöytäkirjassa tai 2.12.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa ei puututa millään tavalla sopimuksen muodolliseen toteutukseen. Tältä osin sillä, että ensimmäisessä pöytäkirjassa todetaan lisäksi, että tietyt siinä tarkoitetut asiakirjat ”hyväksytään ja allekirjoitetaan”, ei ole merkitystä. Sekään, että toiseen pöytäkirjaan on tehty muutoksia (jotka ovat sitä paitsi melko vähäisiä) ensimmäiseen pöytäkirjaan sisältyvään tekstiin verrattuna, ei ole omiaan horjuttamaan osapuolten yhteisymmärrystä tekstistä näin muutettuna.

125 Kaiken lisäksi, kuten päätöksen 29 perustelukappaleessa todetaan, sekä Brasserie nationale että Wiltz ovat myöntäneet, että panimoiden välistä sopimusta sovellettiin tietyissä tapauksissa myös panimon ja vähittäismyyjän välisissä sellaisissa liikesuhhteissa, joissa toimitussopimus tai ”olutsopimus” puuttui täysin.

126 Brasserie nationale on kertonut komission sille suullisen käsittelyn jälkeen esittämiin kysymyksiin antamassaan vastauksessa sellaisesta tilanteesta, jossa on tehty vuokrasopimus ja panimo osallistuu rahoitukseen mutta jossa ei ole olemassa "olutsopimusehtoja" sisältävää sopimusta, seuraavaa:

"Vuoden 1986 tekstien [eli kahden edellä mainitun pöytäkirjan] mukaan on otettava huomioon, että panimoiden välisessä sopimuksessa tarkoitettu "olutsopimus" on olemassa näissä tapauksissa. On pakko myöntää, että tällainen olutsopimus on lähtökohtaisesti yllättävä, koska yksikään oluenpanija ei investoi ilman sopimusta — —. Tämä tarkoittaa sitä, että tätä omalaatuista sopimusta ei ole koskaan — — sovellettu. Tosiasiassa tällä tarkoitetaan — —:n esittämää erikoista olettaa. On ilmeistä, että tämän henkilön esittämä alustava oletta on erikoinen, mutta koska [Brasserie nationalella] ei ollut missään nimessä sellaisia aikeita kuin sillä oletetaan olevan, se suostui allekirjoittamaan kyseisen tekstin — —. Tämä ei estänyt [Brasserie nationalea] allekirjoittamasta, koska sillä ei ollut aikomusta toimia kyseisessä sopimuksessa tarkoitettua oletta mukaisesti — —"

127 Wiltz on puolestaan ilmoittanut väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa seuraavaa:

"[Panimoiden välistä sopimusta] on mahdollista arvioida tällä tavoin korkeintaan, kun käytetään lähtökohtana osapuolten 7.10.1986 ja 2.12.1986 [pitämässä FBL:n kokouksissa] sopimaa ilmauksen "olutsopimus" tulkintaa, mutta tässäkin tapauksessa ainoana ja lainmukaisena tavoitteena oli tiedonsaannin takaaminen, millä pyrittiin ehkäisemään oikeudellista epävarmuutta suurten investointien yhteydessä."

128 Tältä osin on hylättävä se kantajien esittämä väite, joka perustuu siihen seikkaan, että Wiltz on käyttänyt edellisessä kohdassa mainitussa ilmoituksessaan konditio-naalia. Tässä ilmoituksessaan Wiltz toteaa nimenomaisesti seuraavaa: "osapuolten sopima ilmauksen 'olutsopimus' tulkinta".

- 129 Brasserie nationale väittää lisäksi, että edellä 126 kohdassa mainitussa ilmoituksessa se on vain kertonut, mistä ehdotus panimoiden välisen sopimuksen soveltamisalan laajentamista koskemaan tilanteita, joissa "olutsopimusta" ei ollut, on peräisin, ja että ilmaukset "tämä suostui allekirjoittamaan" ja "se ei estänyt [tätä] allekirjoittamasta" tarkoittavat vain, että kyseinen panimo suostui allekirjoittamaan ehdotuksen tulevaisuudessa.
- 130 Myös nämä väitteet on hylättävä. Esillä olevaan asiaan liittyvässä tilanteessa edellä mainittu ilmoitus ei voi horjuttaa sitä toteamusta, että Brasserie nationale suostui laajentamaan panimoiden välisen sopimuksen soveltamisalaa 7.10.1986 ja 2.12.1986 pidettyjen kokousten jälkeen. Tältä osin on muistutettava siitä, että on jokseenkin merkityksetöntä, miltä taholta ehdotus sopimuksen soveltamisalan laajentamisesta oli peräisin, koska yhteisymmärrys voidaan näyttää toteen (ks. tältä osin asia 19/77, Miller v. komissio 1.2.1978, Kok. 1978, s. 131, 7 kohta ja asia T-77/92, Parker Pen v. komissio, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. 549, 37 kohta).
- 131 Vaikka oletettaisiin, että Brasserie nationale ei hyväksynyt panimoiden välisen sopimuksen soveltamisalan laajentamista, sen on tällöin itse osoitettava irtautumisensa tästä uudesta "olutsopimuksen" tulkinnasta (ks. tältä osin yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok. 2000, s. II-491, 1353 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, on selvää, että tässä tapauksessa näin ei ole tapahtunut.
- 132 Sitä paitsi on todettava, että jos osapuolet eivät olisi sopineet panimoiden välisen sopimuksen soveltamisalan laajentamisesta, Brasserie nationale ei johdonmukaisuussyistä olisi komissiolle vastatessaan vedonnut tämän laajentamisen soveltamatta jättämiseen.

- 133 Edellä mainittuun Wiltzin lähettämään kirjeeseen perustuvan väitteen osalta on huomautettava, että on hyvin mahdollista, että Wiltz ei tehnyt kirjeessä mainittua ehdotusta suinkaan kantajien esittämästä syystä, vaan koska se halusi, että edellä mainittujen pöytäkirjojen perusteella syntyneeseen tekstiin tehtäisiin muutoksia. Lisäksi on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, Wiltzin ehdotus ei sisällä pelkästään kielellisiä parannuksia, sillä ehdotuksessa esitetään, että "olutsopimukseen" rinnastetaan "vuokrasopimuksen tekeminen", kun taas 2.12.1986 pidetyn FBL:n kokouksen pöytäkirjassa todetaan, että tällaiseen sopimukseen rinnastetaan "vuokrasopimuksen tekeminen ja osallistuminen kahvilan varusteiden rahoittamiseen". Tätä muutosta ei voida pitää pelkästään kielellisenä.
- 134 Lopuksi on todettava siitä, että komission väitetään myöntäneen, että panimoiden välistä sopimusta ei sovellettu niihin tapauksiin, joissa ei ollut olemassa "olutsopimusta", että vaikka päätöksen 92 perustelukappaleessa käytetty sanamuoto, jonka mukaan "rikkomisen laajuus rajoittuu kuitenkin — — anniskelupaikkoihin, jotka ovat tehneet yksinostosopimuksen osapuolten kanssa", voi olla muukin kuin vahinko, 9 ja 48–63 perustelukappaleesta ja erityisesti siitä viittauksesta, joka 50 perustelukappaleessa tehdään 9 perustelukappaleeseen, ilmenee kuitenkin selvästi kokonaisuutena luettuna, että komission mukaan sopimusta sovellettiin myös "olutsopimuksen" puuttuessa. Lisäksi on muistettava, että ensimmäisen kanneperusteen tässä osassa kantajat riitauttavat tämän kannan. Ne eivät voi siis uskottavasti väittää, että komissio oli toista mieltä.
- 135 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että kantajat eivät ole esittäneet seikkoja, jotka olisivat omiaan kyseenalaistamaan komission toteamuksen siitä, että osapuolten välillä oli yhteisymmärrys soveltaa panimoiden välistä sopimusta myös asianmukaisesti tehdyn ja voimassa olevan "olutsopimuksen" puuttuessa.
- 136 Näin ollen ensimmäisen kanneperusteen toinen osa on hylättävä.

Ensimmäisen kanneperusteen viides osa, joka perustuu siihen, että panimoiden välisellä sopimuksella ei ollut tuntuvaa vaikutusta kilpailuun

Riidanalainen päätös

- 137 Päätöksessä todetaan, että panimoiden välinen sopimus saattoi rajoittaa tuntuvasti kilpailua Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla. Tältä osin muistutetaan ensinnäkin, että osapuolet ovat rajoittaneet sopimuksen soveltamisen koskemaan Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alaa, mikä tarkoittaa, että ne katsoivat olevansa alalla riittävän tärkeässä asemassa ja alan kilpailuolosuhteiden olevan riittävän erilaiset kuin muilla aloilla ja naapurimaissa, jotta ne pystyivät varmistamaan panimoiden välisen sopimuksen tehokkuuden. Toiseksi päätöksessä todetaan, että kun otetaan huomioon osapuolten oma tuotanto ja niiden harjoittama ulkomaisen oluen jakelu, ne pitivät hallussaan noin 85:tä prosenttia kyseisen alan oluen myynnistä ja lisäksi yli puolella Luxemburgin anniskelupaikoista oli ”olutsopimus” jonkin osapuolen kanssa (74–76 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

- 138 Kantajat väittävät, että komission päätelmä kilpailun tuntuvasta rajoittamisesta on virheellinen ja puutteellisesti perusteltu. Kantajat näet huomauttavat, että komissio ei ole määritellyt relevantteja markkinoita. Lisäksi kantajat väittävät, että panimoiden välisen sopimuksen soveltamisen rajoittaminen Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alaan ei osoita mitään muuta kuin sen, millä alueella se osapuolten havaitsema ongelma ilmeni, jonka vuoksi ne olivat alttiita ryhtymään yhteistyöhön. Lisäksi jos osapuolten 85 prosentin osuus toimitetusta oluesta saattoikin kantajien mielestä vaikuttaa suurelta, se, että avatuista anniskelupaikoista 40–45 prosenttia kuului muille panimoille, ei oikeuta arviomaan vaikutusta tuntuvaksi. Lisäksi kantajien mielestä siitäkin, että ulkomaisia panimoita koskevaa rajoitusta ei ollut pantu täytäntöön, olisi pääteltävä, että rajoittaminen ei ollut tuntuvaa.

139 Komissio kiistää sen, että ensimmäisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Väitetty virheellinen arviointi

140 Tältä osin on riittävää muistuttaa siitä, että yritykset, jotka tekevät sopimuksen, jonka tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen, eivät lähtökohtaisesti voi välttyä EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamiselta väittämällä, että niiden sopimuksen ei ole tarkoitus vaikuttaa huomattavasti kilpailuun (asia T-44/00, Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok. 2004, s. II-2223, 130–196 kohta).

141 Koska panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli ylläpitää kunkin osapuolen asiakaskunta Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla ja toisaalta haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä tälle alalle, sen olemassaolo on järkevää vain, jos sen tavoite on rajoittaa kilpailua tällä alalla huomattavasti eli tavalla, joka on näille yrityksille kaupallisesti hyödyllinen (ks. vastaavasti em. asia Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomion 131 kohta).

— Väitetty perustelujen puutteellisuus

- 142 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 253 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niissä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen tekemän toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviää sen syyt, ja siten, että toimivaltainen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta (asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 63 kohta).
- 143 Tältä osin päätöksen 74–76 perustelukappaleessa mainittujen tietojen osalta on otettava huomioon se, että Brasserie nationale oli täysin kykenevä esittämään väitteitä, jotka perustuivat siihen, että komissio on päätellyt lainvastaisesti, että kilpailun rajoittaminen oli tuntuvaa.
- 144 Edelleen kyseessä olevien markkinoiden määrittämättä jättämiseen liittyvien moitteiden osalta on riittävää muistuttaa, että velvollisuus rajata nämä markkinat EY 81 artiklan mukaisesti tehtävässä päätöksessä velvoittaa komissiota ainoastaan, jos ilman tällaista rajausta ei ole mahdollista päätellä, saattaako kyseinen sopimus, yritysten yhteenliittymän päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja onko sen tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai onko sillä tällainen vaikutus (asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok. 2003, s. II-913, 206 kohta). Esillä olevassa asiassa ei ole kyse tällaisesta tilanteesta, kuten tämän kanneperusteen kolmannen ja neljännen osan hylkäämisen yhteydessä ilmenee.
- 145 Tästä seuraa, että ensimmäisen kanneperusteen viides osa on hylättävä.

146 Koska kaikki ensimmäisen kanneperusteen osat on hylätty, se on hylättävä kokonaisuudessaan, ja seuraavaksi on tutkittava toinen kanneperuste.

2. Toinen kanneperuste, joka perustuu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkomiseen ja EY 253 artiklassa vahvistetun perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämiseen

147 Toinen kanneperuste jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen perustuu siihen, että rikkominen ei ollut tahallista, toinen siihen, että rikkomisen vakavuutta ja kestoja on arvioitu virheellisesti, ja kolmas siihen, että on jätetty soveltamatta niitä suuntaviivoja, jotka koskevat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja HT 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa noudatettavia lieventäviä olosuhteita (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat). Väite, johon vedotaan asiassa T-49/02, muodostaa vielä neljännen osan, joka perustuu perustelujen puutteellisuuteen sen määrän osalta, jonka komissio on ottanut sakkojen laskennassa ensimmäiseksi perusmääräksi.

Toisen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka perustuu siihen, että rikkominen ei ollut tahallista

Riidanalainen päätös

148 Päätöksen mukaan yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen katsotaan tapahtuneen tahallisesti, jos asianomaiset ovat tietoisia, että kyseisen teon tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun rajoittaminen. Sillä ei ole suurta merkitystä, ovatko ne lisäksi tienneet rikkovansa perustamissopimuksen määräystä. Komissio katsoo, etteivät osapuolet voineet olla tietämättä panimoiden välisessä sopimuksessa ulkomaisiin panimoihin kohdistettujen määräysten rajoittamistarkoituksesta. Osa-

puolet eivät ole myöskään esittäneet mitään oikeutusta näille määräyksille. Olutsopimusten vastavuoroisesta noudattamisesta johtuvien sopimuspuolten välisen kilpailurajoitusten osalta päätöksessä katsotaan, että sopimuksen teosta maaliskuuhun 1996 saakka osapuolten motiivina on voinut olla hintojen tai määrien määrittelemättömyyttä koskeneen luxemburgilaisen oikeuskäytännön aiheuttama oikeusvarmuuden puute. Peruste on kuitenkin poistunut maaliskuussa 1996, jolloin oikeuskäytäntöä muutettiin. Näin ollen päätelmä on, että osapuolten rikkominen on ollut tahallista, vaikka luxemburgilainen oikeuskäytäntö on saattanut lieventää joidenkin lausekkeiden rikkovaa luonnetta tiettyä ajanjaksona (89 ja 90 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

- 149 Kantajat väittävät, että komissio on virheellisesti päätellyt, että ne ovat syyllistyneet tahalliseen rikkomiseen.
- 150 Asiakaskuntien ylläpitämisestä johtuvan rajoittamisen osaltahan komissio on kantajien mielestä yhtäältä myöntänyt itsekkin, että luxemburgilainen oikeuskäytäntö on saattanut lieventää tämän rajoittamisen rikkovaa luonnetta. Toistaessaan väitteensä, että tämä perustelu on hyväksyttävä vuoden 1998 puoliväliin saakka, eikä pelkästään vuoteen 1996 saakka, kantajat lisäävät vielä, että jos seurattaisiin komission päätöksessään esittämiä perusteluja, ”tahalliseen” rikkomiseen on voitu syyllistyä vain panimoiden välisen sopimuksen voimassaoloajan kahtena viimeisenä vuonna. Toisaalta kantajien mukaan komissio ei päätöksessään edes kiistä sitä, että sopimuksella oli ainoana tavoitteena taata ”olutsopimusten” noudattaminen. Kantajien mielestä tämä tavoite oli laillinen (em. asiassa *Delimitis* annettu tuomio).

- 151 Lisäksi kantajat väittävät, että ne eivät ole kooltaan niin suuria, ettei voitaisi hyväksyä sitä, ettei niillä ollut oikeuden tuntemusta. Kantajat muistuttavat siitä, että jos päätöksen 96 perustelukappaleessa Brasserie de Luxemburg katsotaan suureksi yritykseksi, vastakohtaispäätelmä on, että yksikään muista osapuolista ei ole tällainen yritys. Lisäksi kantajien mukaan ne eivät olisi koskaan olleet tietoisia jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheuttamastaan rajoittamisesta. Brasserie nationale lisää vielä tämän jälkimmäisen seikan osalta, että komissio ei ole osoittanut asian olevan päinvastoin.
- 152 Kantajat väittävät myös, että yksikään osapuolista ei pyrkinyt aiheuttamaan haittaa ulkomaisille panimoille. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että yksikään osapuolista ei olettautunut, että tavoitetta säilyttää mahdollisuus kansalliseen kilpailuun voitaisiin pitää kilpailunvastaisena. Se, että Diekirch ilmaisi varaumansa panimoiden välisen sopimuksen lainmukaisuudesta, on Brasserie nationalen mielestä pelkästään perinteinen keino, johon turvaudutaan yhteydenottokirjeissä riita-asian yhteydessä.
- 153 Niiden päätöksen perustelujen osalta, jotka koskevat sitä, ovatko kantajat toimineet tahallisesti, Brasserie nationale väittää, että väite siitä, että "osapuolet eivät voineet olla tietämättä" panimoiden välisessä sopimuksessa ulkomaisiin panimoihin kohdistettujen määräysten "rajoittamistarkoituksesta", on kehäpäätelmä eikä muodosta näyttöä, ja väite siitä, että "osapuolet eivät ole myöskään esittäneet mitään oikeutusta", ei ole tosi. Brasserie nationalen mukaan näiden kahden syytöksen pohjalta ei voida väittää, että päätöksen perustelut vastaavat edellytetyjä selvyiden ja täsmällisyyden vaatimuksia. Wiltz ja Battin väittävät, että päätöksen 89 perustelukappaleeseen sisältyvät perustelut eivät muodosta näyttöä. Näin ollen EY 253 artiklaa ei ole noudatettu.
- 154 Komissio kiistää sen, että toisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Väitetty virheellinen arviointi

- 155 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on todettu, että, jotta voitaisiin katsoa yrityksen rikkoneen tahallaan EY:n perustamissopimuksen kilpailumääräyksiä, ei ole välttämätöntä, että yritys on ollut tietoinen kilpailun rajoittamisesta, vaan riittävää on jo se, että yrityksen olisi pitänyt tietää, että moititun käyttäytymisen tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen, eikä sen selvittämisellä ole suurta merkitystä, oliko yritys tietoinen EY 81 artiklan rikkomisesta (em. asia Miller v. komissio, tuomion 18 kohta ja asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 156 Kuten ensimmäisen kanneperusteen kolmannen ja neljännen osan hylkäämisen yhteydessä ilmeni, komissio saattoi oikeutetusti päätellä, että panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli säilyttää kunkin osapuolen asiakaskunta Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalla ja haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä sille. Näin ollen sopimus tarkoitti yhtäältä markkinoiden jakamista ja toisaalta yhteismarkkinoilta pois sulkemista. Tässä tilanteessa on katsottava, että komissio saattoi virhettä tekemättä arvioida, että kantajat eivät voineet olla tietämättä sitä, että sopimuksen tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen.
- 157 Tästä näkökulmasta on pakko katsoa, että kantajien väitteet siitä, että ne eivät olleet kooltaan niin suuria, ettei voitaisi hyväksyä sitä, ettei niillä ollut oikeuden tuntemusta, että ne eivät olisi koskaan olleet tietoisia siitä, että panimoiden välinen sopimus rajoitti valtioiden välistä kauppaa, että yksikään osapuolista ei pyrkinyt aiheuttamaan haittaa ulkomaisille panimoille ja että yksikään osapuolista ei olisi olettanut, että tavoitetta säilyttää mahdollisuus kansalliseen kilpailuun voitaisiin pitää kilpailuvastaisena, ovat välttämättä kaikki tältä osin vailla merkitystä.

158 Lisäksi kantajat korostavat sitä, että päätöksessään komissio myöntää itse, että luxemburgilainen oikeuskäytäntö on saattanut aikanaan lieventää asiakaskuntien säilyttämistä koskevan rajoittamisen rikkovaa luonnetta. Tältä osin on komission tavoin korostettava sitä, että tällainen lievennys, jos se oletetaan aiheelliseksi, on vailla merkitystä kilpailun rajoittamisen tahallisen luonteen osalta juuri sen vuoksi, että se ei liity panimoiden välisen sopimuksen tarkoitukseen, joka oli kilpailun rajoittaminen, vaan enintään sen rikkovuuteen. Kuten edellä 155 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tahallisuuden käsite liittyy ainoastaan asianomaisen sopimuksen rajoittavaan tarkoitukseen eikä siihen, että sillä rikotaan EY 81 artiklan 1 kohtaa.

159 Lopuksi on todettava sen väitteen osalta, joka perustuu siihen, että päätöksen 96 perustelukappaleessa määritellään Brasserie de Luxembourg suureksi yritykseksi, jolloin vastakohtaispäätelmä on, että tämä ei päde muihin osapuoliin, että kuten komissio muistuttaa, Brasserie de Luxembourgin kokoon on viitattu ainoastaan tähän yritykseen varoitukseksi sovelletun korotuskertoimen perustelemiseksi. Näin ollen tämä yrityksen kokoa koskeva arvio on vailla merkitystä tutkittaessa kilpailun rajoittamisen tahallisuutta.

— Väitetty perustelujen puutteellisuus

160 EY 253 artiklassa tarkoitettujen ja edellä 140 kohdassa mieleen palautettujen perustelemiseen liittyvien vaatimusten osalta päätöksen 89 ja 90 perustelukappaleessa esitetään selkeästi ja yksiselitteisesti syyt, joiden vuoksi komissio on päätenyt siihen, että kilpailun rajoittaminen oli luonteeltaan tahallista.

161 Tästä seuraa, että toisen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Toisen kanneperusteen toinen osa, joka perustuu siihen, että rikkomisen vakavuutta ja kestoja on arvioitu virheellisesti

Riidanalainen päätös

162 Rikkomisen vakavuuden osalta päätöksessä todetaan yhtäältä, että sikäli kuin panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli säilyttää ennallaan asiakaskunnat ja haitata ulkomaisten panimoiden pääsyä markkinoille, rikkominen on yksi vakavimmista rikkomisista, joihin on mahdollista syyllistyä. Toisaalta päätöksessä otetaan huomioon ensinnäkin, että rikkomisen laajuus rajoittuu hotelli- ja ravintola-alaan ja vain anniskelupaikkoihin, jotka ovat tehneet yksinostosopimuksen osapuolten kanssa, toiseksi, että ulkomaisiin panimoihin kohdistettuja määräyksiä ei pantu täytäntöön, ja kolmanneksi, että Luxemburgin olutmarkkinat ovat yhteisön pienimmät. Kaikkien näiden seikkojen perusteella rikkomus katsotaan loppujen lopuksi vakavaksi (92 ja 93 perustelukappale).

163 Rikkomisen keston osalta päätöksessä todetaan sen lakaneen 16.2.2000, jolloin Interbrew ilmoitti komissiolle, että se oli kehottanut tytäryhtiöitään Mouselia ja Diekirchia lopettamaan panimoiden välisen sopimuksen soveltamisen (86 perustelukappale). Tästä on päätelty, että rikkomisen kestänyt yli 14 vuotta (1985–2000) sitä on pidettävä pitkäaikaisena (97 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

164 Kantajat väittävät, että komissio on arvioinut virheellisesti rikkomisen vakavuutta ja kestoja.

165 Rikkomisen vakavuuden osalta kantajat korostavat, että suuntaviivojen mukaisesti vakavaa rikkomista vähäisemmät rikkomiset määritellään rajoituksiksi, joiden ”tarkoituksena on rajoittaa kauppaa mutta joiden vaikutus markkinoihin on rajoitettu ja jotka koskevat merkittävää mutta suhteellisen kapeaa osaa yhteismarkkinoista”, ja vakavat rikkomiset määritellään sellaisiksi edellisen kohdan kaltaisiksi horisontaalisiksi tai vertikaalisiksi rajoituksiksi, ”joita sovelletaan — — ankarammin, [ja jotka] vaikuttavat markkinoihin laajemmin ja voivat vaikuttaa suureen osaan yhteismarkkinoista”. Kantajien mukaan esillä oleva rikkominen olisi pitänyt katsoa vakavaa rikkomista vähäisemmäksi rikkomiseksi, koska päätöksen 92 perustelukappaleessa todetaan, että ulkomaisiin panimoihin kohdistuvia määräyksiä ei pantu täytäntöön, koska panimoiden välinen sopimus koski ainoastaan Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alaa ja koska tietoja vaihdettiin hyvin vähän. Brasserie nationale toistaa tältä osin väitteen siitä, että ilmoittamisvelvollisuus ei koskenut panimoiden välistä sopimusta.

166 Rikkomisen keston osalta kantajat korostavat sitä, että ulkomaisiin panimoihin kohdistettuja määräyksiä ei pantu täytäntöön.

167 Komissio kiistää sen, että toisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Rikkomisen vakavuus

168 On muistettava, että suuntaviivojen mukaisesti rikkomuksen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla. Rikkomukset voidaan jakaa kolmeen luokkaan, nimittäin vakavaa vähäisempiin, vakaviin ja erittäin vakaviin rikkomuksiin (1 kohdan A alakohdan ensimmäinen ja toinen alakohta).

- 169 On syytä täsmentää, että suuntaviivat eivät rajoita sakon määräämistä yhteisön tuomioistuimissa, joilla on tältä osin asetuksen N:o 17/17 artiklan nojalla täysi harkintavalta. Toisaalta, jos komissio voi määrittää sakon määrän suuntaviivoissa annettujen menetelmien mukaisesti, sen on pitäydettävä asetuksen N:o 17/15 artiklassa määriteltyihin seuraamuksiin (asia T-368/00, General Motors Nederland ja Opel Nederland v. komissio, tuomio 21.10.2003, Kok. 2003, s. II-4491, 188 kohta).
- 170 Lisäksi on muistettava, että rikkomisten vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen perusteella, vaikka huomioon otettavista arviointiperusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa. Lisäksi vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että komissiolla on asetusta N:o 17 soveltaessaan oltava harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voisi ohjata yritysten toimintaa niin, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on kuitenkin valvottava, onko määrätyn sakon määrä oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen ja kestoon sekä punnittava keskenään kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja niitä seikkoja, joihin kantaja vetoaa (asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689, 127 kohta ja em. asia General Motors Nederland ja Opel Nederland v. komissio, tuomion 189 kohta).
- 171 Esillä olevassa asiassa on todettava, että komissio on päätöksessään noudattanut kaksivaiheista päättelyä suuntaviivoihin toisaalta nimenomaisesti viittaamatta.
- 172 Ensimmäisen päättelyvaiheen osalta on muistettava, että kuten ensimmäisen kanneperusteen kolmannen ja neljännen osan käsittelyn yhteydessä on esitetty, panimoiden välinen sopimus tarkoitti markkinoiden jakamisen lisäksi yhteismarkkinoilta pois sulkemista.

- 173 Markkinoiden jakamisen osalta tällaiset yhteisjärjestelyt ovat esimerkki sellaisista yhteisjärjestelyistä, jotka on EY 81 artiklan 1 kohdan c alakohdassa nimenomaisesti todettu yhteismarkkinoille sopimattomiksi. Ne onkin oikeuskäytännössä määritelty ilmeisiksi kilpailun rajoituksiksi (yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, *European Night Services ym. v. komissio*, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3141, 136 kohta).
- 174 Yhteismarkkinoilta pois sulkemisen osalta on muistettava, että tällainen ilmeinen kilpailuoikeuden rikkominen on lähtökohtaisesti erityisen vakavaa. Se on ristiriidassa yhteisön perustavimmanlaatuisten tavoitteiden ja erityisesti yhteismarkkinoiden toteutumisen kanssa (ks. tältä osin asia T-9/92, *Peugeot v. komissio*, tuomio 22.4.1993, Kok. 1993, s. II-493, 42 kohta ja em. asia *General Motors Nederland ja Opel Nederland v. komissio*, tuomion 191 kohta).
- 175 Tässä tilanteessa komissio on päättelynsä ensimmäisessä vaiheessa oikeutetusti katsonut, että panimoiden välinen sopimus oli vakavimpia EY 81 artiklan rikkomisia.
- 176 Toisen päättelyvaiheen osalta on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansalliset maantieteelliset markkinat muodostavat merkittävän osuuden yhteismarkkinoista (asia 322/81, *Michelin v. komissio*, tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, Kok. Ep. VII, s. 339, 28 kohta ja em. asia *Deutsche Bahn v. komissio*, tuomion 58 kohta).
- 177 Koska on selvää, että esillä oleva rikkominen koskee Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alaa kokonaisuudessaan, se kattaa merkittävän osuuden yhteismarkkinoista.

178 Lisäksi komissio on suuntaviivoissaan erittäin vakavien rikkomuksien osalta todennut, että kyseessä ovat ”pääasiassa hintakartellit tai markkinoiden jakaminen horisontaalisin rajoituksin tai muut menettelyt, jotka vaikuttavat sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan, kuten muiden sulkeminen pois kansallisilta markkinoilta” (1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan kolmas luetelmakohta). Tästä ohjeellisesta kuvauksesta käy ilmi, että sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelyt, joilla pyritään, kuten esillä olevassa tapauksessa, asiakaskuntien jakoon, ja toisaalta yhteismarkkinoilta pois sulkemiseen, voidaan jo niiden ominaisuutensa perusteella määrittellä erittäin vakaviksi rikkomuksiksi, ilman että on välttämättä katsottava, että tällaiseen toimintaan kuuluu erityinen maantieteellinen laajuus tai vaikutus. Tämän johtopäätöksen vahvistaa se, että jos vakavien rikkomusten ohjeellisessa kuvauksessa kerrotaan, että kyseessä ovat ”useimmiten horisontaaliset tai vertikaaliset rajoitukset, joita sovelletaan — — ankarammin, vaikuttavat markkinoihin laajemmin ja voivat vaikuttaa suureen osaan yhteismarkkinoista”, erittäin vakavien rikkomusten osalta ei sitä vastoin esitetä vaatimusta todellisesta vaikutuksesta markkinoihin, eikä vaatimusta vaikutusten toteutumisesta tietyllä maantieteellisellä alueella.

179 Tästä seuraa, että esillä olevan rikkomisen pitäminen vakavana rikkomuksena sen sijasta, että sitä olisi pidetty erittäin vakavana, kuten päätöksestä ilmenee, osoittaa komission jo soveltaneen siihen lievempiä perusteita kuin ne, joita yleensä sovelletaan määrättäessä sakkoja kartelleille, joiden tarkoituksena on markkinoiden jakaminen ja lisäksi yhteismarkkinoiden eristäminen (ks. tältä osin em. yhdistetyissä asioissa Tate & Lyle ym. v. komissio annettu tuomio, joka on vahvistettu asiassa C-359/01 P, British Sugar v. komissio 29.4.2004 annetulla tuomiolla, Kok. 2004, s. I-4933, 103 kohta).

180 Kaiken lisäksi on muistettava, että suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa komissio täsmentää vakavaa vähäisempien rikkomuksien osalta, että kyseessä ovat ”esimerkiksi sellaiset useasti vertikaaliset rajoitukset, joiden tarkoituksena on rajoittaa kauppaa mutta joiden vaikutus markkinoihin on rajoitettu ja jotka koskevat merkittävää mutta suhteellisen kapeaa osaa yhteismarkkinoista”.

- 181 Seuraavaksi on arvioitava sitä, voidaanko sellainen horisontaalinen yhteisjärjestely, joka kattaa yhden jäsenvaltion koko alueen ja jonka tarkoituksena on markkinoiden jakaminen ja yhteismarkkinoiden eristäminen, katsoa suuntaviivojen mukaiseksi vakavaa vähäisemmäksi rikkomiseksi.
- 182 Se seikka, että toista todettua rikkomista ei ole pantu täytäntöön, ei vaikuta tähän arviointiin. Kuten 174 kohdassa on muistutettu, tällainen rajoittaminen tarkoittaa EY 81 artiklassa kuvattua rikkomista ja yleisemmin yhteisön tavoitteiden loukkaamista.
- 183 Kaikkien näiden näkökohtien perusteella on katsottava, että pitäessään tätä rikkomista lopuksi vakavana rikkomisena komissio ei ole loukannut yhteisön oikeudessa kantajille annettuja oikeuksia.

— Rikkomisen kesto

- 184 Tältä osin on riittävää todeta, että vaikka katsottaisiin toteen näytetyksi se, että panimoiden välisessä sopimuksessa ulkomaisiin panimoihin kohdistettuja määräyksiä ei ole pantu täytäntöön, tällä seikalla ei ole merkitystä.
- 185 Koska komissiolla ei ollut velvollisuutta näyttää toteen esillä olevan sopimuksen vaikutuksia, kun sopimuksella oli kilpailua rajoittava tarkoitus, sillä, onko kyseisen sopimuksen osa pantu täytäntöön vai ei, ei ole merkitystä kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa laskettaessa. Kun lasketaan, kuinka kauan kilpailusääntöjen rikkominen, jonka tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen, on kestänyt, on vain

määritettävä, miten kauan sopimus on ollut olemassa, eli ajanjakso sen tekemisen ja päättymisen välillä (em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 280 kohta).

186 Edellä esitetystä seuraa, että toisen kanneperusteen toinen osa on hylättävä.

Toisen kanneperusteen kolmas osa, joka perustuu lieventäviä olosuhteita koskevien suuntaviivojen soveltamatta jättämiseen

Riidanalainen päätös

187 Päätöksessä katsotaan, että se, että Luxemburgin tuolloinen oikeuskäytäntö on saattanut maaliskuuhun 1996 saakka lieventää "olutsopimusten" vastavuoroisesta noudattamisesta johtuvaan rajoittamiseen liittyvän rikkomisen vakavuutta, oikeuttaa siihen, että sakon määrää alennetaan 20 prosenttia (100 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

188 Kantajat esittävät tämän osan tueksi yhtäältä, että komissio on tehnyt virheen hyväksyessään vain maaliskuuhun 1996 saakka lieventäväksi olosuhteeksi edellä mainitusta Luxemburgin oikeuskäytännöstä aiheutuvan lievennyksen, koska tätä päivämäärää ei voida pitää panimoiden välisen sopimuksen lähtökohtana olevan riskin takarajana. Brasserie nationale toteaa lisäksi, että muutoksenhakumahdollisuus ja oikeuskäytännön kirjavuus ovat peruste sille, että tämä tilanne on hyväksyttävä lieventäväksi olosuhteeksi sopimuksen loppuun asti tai ainakin kunnes

asian keskimääräinen käsittelyaika Luxemburgin kaltaisessa valtiossa, eli kolme vuotta, on kulunut. Tässä tilanteessa Brasserie nationale katsoo, että sakon alentaminen ainakin 40 prosentilla on perusteltua.

189 Toisaalta kantajat vetoavat siihen, että suuntaviivoissa lueteltuihin lieventäviin olosuhteisiin sisältyy se, että ”yritys on jättänyt käytännössä soveltamatta rikkomista koskevia sopimuksia tai menettelytapoja” (3 kohdan toinen luetelmakohta). Näin ollen panimoiden välisessä sopimuksessa ulkomaisiin panimoihin kohdistettujen määräysten soveltamatta jättäminen on peruste kohdistaa sakon määrään vielä lisäalennus.

190 Komissio kiistää sen, että toisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

191 Ensimmäisen kantajien esittämän väitteen osalta on muistettava komission katsoneen, että osapuolten mainitsemalla oikeusvarmuuteen liittyvällä ongelmalla ei voida oikeuttaa poikkeamista EY 81 artiklan 1 kohdasta (62 perustelukappale). Näin ollen ensimmäisen kanneperusteen kolmatta osaa tutkittaessa ei ole tehty arviointivirhettä, koska tällaisella näkökohdalla ei voida oikeuttaa yhteistoimintaa, jolla on kilpailunvastainen tavoite.

192 Koska tällaisella ongelmalla ei voida oikeuttaa tällaista yhteistoimintaa, sitä ei voida ottaa huomioon sellaisena lieventävänä olosuhteena, joka oikeuttaisi tämän yhteistoiminnan vuoksi määrätyn sakon alentamisen.

- 193 On syytä ottaa huomioon, että osapuolten esittämä oikeusvarmuuteen liittyvä ongelma ei oikeuta katsomaan, että yritys ei olisi ollut tietoinen esillä olevan kilpailua rajoittavan toimintansa laittomuudesta, siten kuin suuntaviivojen 3 kohdassa tarkoitetaan, koska panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksena oli edellä todetulla tavalla markkinoiden jakaminen ja lisäksi yhteismarkkinoiden eristäminen.
- 194 Tästä seuraa se, että myöntäessään kantajille kyseisen lieventävän olosuhteen vuoksi 20 prosentin alennuksen sakon määrään, komissio ei ole loukannut yhteisön oikeudessa kantajille annettuja oikeuksia.
- 195 Toisen kantajien esittämän väitteen osalta on todettava, että suuntaviivojen 3 kohdan edellä mainittua toista luetelmakohtaa ei ole tulkittava siten, että sillä viitattaisiin ilman yhteyttä kunkin yrityksen omaan käyttäytymiseen tilanteisiin, joissa yhteisjärjestelyä ei ole pantu kokonaisuutena täytäntöön, vaan se on ymmärrettävä seikkana, joka perustuu kunkin yrityksen omaan käyttäytymiseen.
- 196 Kantajat eivät ole esittäneet ainuttakaan seikkaa, jonka perusteella olisi voinut päätellä, että niihin olisi ollut sovellettava suuntaviivojen 3 kohdan toisen luetelmakohdan nojalla lieventävää olosuhdetta sopimuksen tosiasiallisen soveltamatta jättämisen vuoksi eli sen vuoksi, että ne olisivat todellisuudessa pidättäytyneet sopimuksen soveltamisesta kilpailemalla markkinoilla.
- 197 Edellä esitetystä seuraa, että toisen kanneperusteen kolmas osa on hylättävä.

Toisen kanneperusteen neljäs osa (johon vedotaan ainoastaan asiassa T-49/02), joka perustuu perustelujen puutteellisuuteen sen määrän osalta, jonka komissio on ottanut sakkojen laskennassa ensimmäiseksi perusmääräksi

Riidanalainen päätös

- 198 Päätöksessä esillä oleva rikkominen katsotaan kaikista edellä esitetyistä syistä vakavaksi rikkomiseksi. Lisäksi komissio on katsonut, että on syytä ottaa huomioon osapuolten todellinen taloudellinen kyky tuottaa haittaa samalla, kun sakko on määrättävä riittävän suureksi, jotta sillä on tehokas varoittava vaikutus, ja sakon suuruus on painotettava siten, että otetaan huomioon kunkin osapuolen rikkovan toiminnan erityinen vaikutus. Näin ollen osapuolet on jaettu kolmeen ryhmään kunkin asianomaisella alalla saavuttaman myynnin perusteella, ja päätöksen 95 perustelukappaleessa Brasserie de Luxembourgia koskevan ensimmäisen ryhmän osalta rikkomisen vakavuuden perusteella määrättäväksi sakon määräksi on vahvistettu 500 000 euroa (92–95 perustelukappale).

Asianosaisten lausumat

- 199 Brasserie nationale moittii komissiota siitä, ettei se ole päätöksen 95 perustelukappaleessa tarkoitetun ensimmäisen yritysryhmän osalta perustellut riittävästi sitä määrää, jonka se on ottanut ensimmäiseksi perusmääräksi ja josta kutakin osapuolta koskevat laskelmat täysin riippuvat. Kyseisen panimon mukaan sille määrätyn sakon laillisuuden valvonta ei tämän vuoksi toteudu, joten se voidaan kumota.
- 200 Komissio kiistää sen, että toisen kanneperusteen tämä osa olisi perusteltu.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 201 Niiden EY 253 artiklassa tarkoitettujen perustelemista koskevien vaatimusten osalta, jotka mainitaan edellä 142 kohdassa, on todettava, että kun otetaan huomioon päätöksen 92–95 perustelukappaleissa mainitut tiedot, Brasserie nationale oli täysin kykenevä esittämään kanneperusteita, jotka perustuivat niiden laskennallisten seikkojen lainvastaisuuteen, joiden perusteella komissio katsoi, että ensimmäisen ryhmän osalta sakon määrä on mainitut 500 000 euroa.
- 202 Mainituista perustelukappaleista käy ilmi, että komissio on päätenyt tähän määrään määritelyään ensin esillä olevan rikkomisen vakavaksi ja otettuaan sen jälkeen huomioon Brasserie de Luxembourgin taloudellisen kyvyn tuottaa haittaa muille toimijoille ja tarpeen määrätä sakko riittävän suureksi, jotta sillä on tehokas varoittava vaikutus, ja otettuaan lisäksi huomioon Brasserie de Luxembourgin rikkovan toiminnan erityisen vaikutuksen sen mukaan, mikä on ollut sen myynti Luxembourgin hotelli- ja ravintola-alalla.
- 203 Näin ollen toisen kanneperusteen neljäs osa on hylättävä.
- 204 Koska toisen kanneperusteen kaikki osat on hylättävä, toinen kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.
- 205 Näin ollen esillä olevat kanteet on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 206 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.
- 207 Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut asiat seuraavasti:

- 1) **Kanteet hylätään.**
- 2) **Kantajat veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Meij

Forwood

Pelikánová

Julistettiin Luxemburgissa 27 päivänä heinäkuuta 2005.

H. Jung

kirjaaja

A. W. H. Meij

jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Tosiseikat	II - 3040
Riidanalainen päätös	II - 3044
Oikeudenkäyntimenettely	II - 3046
Asianosaisten vaatimukset	II - 3046
Oikeudellinen arviointi	II - 3047
1. EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomista koskeva ensimmäinen kanneperuste	II - 3047
Panimoiden välisen sopimuksen tarkoituksen arviointi (ensimmäisen kanneperusteen kolmas, neljäs ja ensimmäinen osa)	II - 3048
Riidanalainen päätös	II - 3048
Asianosaisten lausumat	II - 3054
— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoitukseksi virheellisesti väitetty asiakaskuntien ylläpitäminen (ensimmäisen kanneperusteen kolmas osa)	II - 3054
— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoitukseksi virheellisesti väitetty ulkomaisten panimoiden Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaaminen (ensimmäisen kanneperusteen neljäs osa) ...	II - 3059
— Panimoiden välisen sopimuksen asiayhteyden riittämätön huomioon ottaminen sopimuksen tarkoitusta arvioitaessa (ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa)	II - 3060
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3062
— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoitukseksi virheellisesti väitetty asiakaskuntien ylläpitäminen (ensimmäisen kanneperusteen kolmas osa)	II - 3062
— Panimoiden välisen sopimuksen tarkoitukseksi virheellisesti väitetty Luxemburgin hotelli- ja ravintola-alalle pääsyn haittaaminen (ensimmäisen kanneperusteen neljäs osa)	II - 3067

— Panimoiden välisen sopimuksen asiayhteyden riittämätön huomioon ottaminen sopimuksen tarkoitusta arvioitaessa (ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa)	II - 3071
Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa, joka perustuu siihen, että komissio on virheellisesti päätellyt, että panimoiden välistä sopimusta sovellettiin ”olutso- pimuksen” puuttuessa	II - 3072
Riidanalainen päätös	II - 3072
Asianosaisten lausumat	II - 3073
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3075
Ensimmäisen kanneperusteen viides osa, joka perustuu siihen, että panimoiden välisellä sopimuksella ei ollut tuntuvaa vaikutusta kilpailuun	II - 3082
Riidanalainen päätös	II - 3082
Asianosaisten lausumat	II - 3082
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3083
— Väitetty virheellinen arviointi	II - 3083
— Väitetty perustelujen puutteellisuus	II - 3084
2. Toinen kanneperuste, joka perustuu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkomiseen ja EY 253 artiklassa vahvistetun perusteluvollisuuden noudatta- matta jättämiseen	II - 3085
Toisen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka perustuu siihen, että rikkominen ei ollut tahallista	II - 3085
Riidanalainen päätös	II - 3085
Asianosaisten lausumat	II - 3086
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3088
— Väitetty virheellinen arviointi	II - 3088
— Väitetty perustelujen puutteellisuus	II - 3089

Toisen kanneperusteen toinen osa, joka perustuu siihen, että rikkomisen vakavuutta ja kestoja on arvioitu virheellisesti	II - 3090
Riidanalainen päätös	II - 3090
Asianosaisten lausumat	II - 3090
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta—	II - 3091
— Rikkomisen vakavuus	II - 3091
— Rikkomisen kesto	II - 3095
Toisen kanneperusteen kolmas osa, joka perustuu lieventäviä olosuhteita koskevien suuntaviivojen soveltamatta jättämiseen	II - 3096
Riidanalainen päätös	II - 3096
Asianosaisten lausumat	II - 3096
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3097
Toisen kanneperusteen neljäs osa (johon vedotaan ainoastaan asiassa T-49/02), joka perustuu perustelujen puutteellisuuteen sen määrän osalta, jonka komissio on ottanut sakkojen laskennassa ensimmäiseksi perusmääräksi	II - 3099
Riidanalainen päätös	II - 3099
Asianosaisten lausumat	II - 3099
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 3100
Oikeudenkäyntikulut	II - 3101